

Elisabeth Rønning og Stein Terje Vikan

**Lærernes arbeidsmiljø i
1990-årene**

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, januar 2002

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen, vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-5016-1

ISSN 0806-2056

Emnegruppe

06.02

Design: Enzo Finger Design

Trykk: Statistisk sentralbyrå/300

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	

Sammendrag

Elisabeth Rønning og Stein Terje Vikan

Lærernes arbeidsmiljø i 1990-årene

Rapporter 2002/1 • Statistisk sentralbyrå 2002

I denne rapporten legger Statistisk sentralbyrå fram hovedresultatene om lærernes arbeidsmiljø fra Arbeidsmiljøundersøkelsene i 1989 og 1993 og levekårsundersøkelsene fra 1996 og 2000. Fokus i rapporten er utviklingen av lærernes arbeidsmiljø over tid. Har arbeidsmiljøet blitt bedre eller verre, og på hvilke områder? Eller preges lærernes arbeidsmiljø av stabilitet?

Prosjektstøtte: Undersøkelsen er utført på oppdrag fra Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (KUF), i samarbeid med Lærerforbundet, Norsk Lærerlag og Kommunenes sentralforbund.

Innhold

1 Innledning	9
1.1. Kort om undersøkelsen	9
1.2. Metodiske utfordringer	9
1.3. Noen hovedresultater	10
2 Lærernes tilknytning til arbeidsplassen	12
2.1. Lærere arbeider lenge på samme arbeidsplass	12
2.2. Flere fast ansatte lærere	12
2.3. . . . og færre som mener de står i fare for å miste arbeidet sitt	12
3. Lærernes organisatorisk arbeidsmiljø	15
3.1. Mer fornøyd med variasjonen i jobben enn med arbeidsmengden	15
3.2. Utfordringer i arbeidet.....	21
3.3. Lærernes mulighet til å bestemme over eget arbeid.....	24
3.4. Hva styrer lærernes arbeid?	26
3.5. Endret samarbeidsklima.....	31
4 Fysisk arbeidsmiljø	42
4.1. Lærernes innemiljø	42
4.2. Lærernes ergonomiske arbeidsmiljø.....	43
5 Helse	48
5.1. Stabilitet i fysiske plager	48
5.2. Angst og depresjoner lite utbredt, hodepine et større problem.....	52
5.3. Få er utsatt for arbeidsulykker	54
5.4. Sykefraværet har gått opp.....	57
Tidligere utgitt på emneområdet	59
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	60

Figurregister

2 Lærernes tilknytning til arbeidsplassen

2.1. Ansiennitet på skolen, etter alle, kjønn, alder og skoletype, 2000. prosent	12
--	----

3. Lærernes organisatorisk arbeidsmiljø

3.1. Andel som mesteparten av tiden har så mange ulike arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave, lærere 1989-2000 og alle sysselsatte, 2000. Prosent	15
3.2. Andel som er ganske eller svært fornøyd med variasjonen i jobben alle sysselsatte, lærere etter kjønn og lærere etter skoletype, 2000. Prosent	16
3.3. Andel som mener det vanligvis ikke er tid til å utføre arbeidsoppgavene skikkelig og som er fornøyd med arbeidsmengden, lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent	16
3.4. Andel som mener ulike muligheter er svært gode eller gode, blant lærere 1996-2000 og sysselsatte 2000. Prosent	21
3.5. Andel som mener beskrivelsen om at det stilles for store krav til å mestre nye oppgaver passer svært godt eller godt og andel som er svært fornøyd eller fornøyd med mulighet til å utvikle seg personlig gjennom jobben, blant lærere 1996-2000 og sysselsatte 2000. Prosent	22
3.6. Andel som halvparten av tiden eller mer kan bestemme når de vil ta pauser, blant lærere 1989-2000 og sysselsatte 2000. Prosent	24
3.7. Andel som i høy grad eller noen grad kan bestemme over ulike forhold ved arbeidet sitt, blant lærere 1989- 2000 og alle sysselsatte 2000	25
3.8. Andelen som halvparten av tiden eller oftere blir styrt av ulike forhold, blant lærere 1989-1996. Prosent.....	27
3.9. Andel der arbeidet i høy grad eller noen grad blir styrt av ulike forhold, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent	27
3.10. Andel som ofte eller av og til opplever dårlig forhold med ulike aktører, alle lærere, 1989-2000. Prosent	32
3.11. Andel som i noen eller høy grad opplever jobben som en psykisk påkjenning, alle lærere, lærere etter alder og alle sysselsatte, 2000. Prosent	33
3.12. Andel som er ganske eller svært misfornøyd med lønn/inntekt - lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent	34

4 Fysisk arbeidsmiljø

4.1. Andel som i sitt daglige arbeid er utsatt for dårlig inneklima, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent	42
4.2. Andel som er mesteparten av tiden må jobbe i ulike stillinger, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent.....	44

5 Helse

5.1. Andel som er svært eller ganske plaget av ulike fysiske smerter, lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent	48
5.2. Andel som er ganske eller svært plaget av trøtthet eller matthet utover det vanlige, alle lærere, lærere etter kjønn og alle sysselsatte,2000. Prosent	53

Tabellregister

2 Lærernes tilknytning til arbeidsplassen

2.1.	Tilknytning til arbeidsplassen, for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	13
2.2.	Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter kjønn, 1989-2000. Prosent.....	13
2.3.	Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter alder, 1989-2000. Prosent.....	14
2.4.	Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter skoletype, 1996-2000. Prosent.....	14

3. Lærernes organisatorisk arbeidsmiljø

3.1.	Variasjon i arbeidet for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	17
3.2.	Variasjon i arbeidet for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent	18
3.3.	Variasjon i arbeidet for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent	18
3.4.	Variasjon i arbeidet for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent	18
3.5.	Arbeidsmengde for lærer 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	19
3.6.	Arbeidsmengde for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent	20
3.7.	Arbeidsmengde for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent	20
3.8.	Arbeidsmengde for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent.....	21
3.9.	Utfordringer i arbeidet for lærere 1996-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	22
3.10.	Utfordringer i arbeidet for lærere, etter kjønn. 1996-2000. Prosent	23
3.11.	Utfordringer i arbeidet for lærere, etter alder. 1996-2000. Prosent	23
3.12.	Utfordringer i arbeidet for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent	24
3.13.	Selvbestemmelse blant lærere 1996-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	25
3.14.	Selvbestemmelse blant lærere, etter kjønn. 1996- 2000. Prosent	26
3.15.	Selvbestemmelse blant lærere, etter alder. 1996- 2000. Prosent	26
3.16.	Selvbestemmelse blant lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent	26
3.17.	Ulike forhold arbeid styres av, blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	28
3.18.	Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter kjønn, 1989-2000. Prosent	29
3.19.	Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter alder, 1989-2000. Prosent	30
3.20.	Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter skoletype, 1996-2000. Prosent	31
3.21.	Samarbeidsklima for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	35
3.22.	Samarbeidsklima for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent.....	35
3.23.	Samarbeidsklima for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	36
3.24.	Samarbeidsklima for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent.....	36
3.25.	Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	37
3.26.	Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent	38
3.27.	Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent	38
3.28.	Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent.....	39
3.29.	Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	39
3.30.	Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent.....	40
3.31.	Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	40
3.32.	Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter skoletype. 1989-2000. Prosent.....	41

4 Fysisk arbeidsmiljø

4.1.	Innemiljø blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	43
4.2.	Ergonomisk arbeidsmiljø, for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent.....	44
4.3.	Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter kjønn 1989-2000. Prosent	45
4.4.	Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter alder 1989-2000. Prosent	46
4.5.	Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter skoletype 1996-2000. Prosent	47

5 Helse

5.1.	Fysiske plager for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	49
5.2.	Fysiske plager for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent.....	50
5.3.	Fysiske plager for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	51
5.4.	Fysiske plager for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	52
5.5.	Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	54
5.6.	Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent.....	55

5.7. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	56
5.8. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter skoletype. 1989-2000. Prosent	57
5.9. Ulykker og sykefravær for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent	58
5.10. Ulykker og sykefravær for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent.....	58
5.11. Ulykker og sykefravær for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent.....	58
5.12. Ulykker og sykefravær for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent.....	58

1 Innledning

1.1. Kort om undersøkelsen

I denne rapporten legger Statistisk sentralbyrå fram hovedresultater om lærernes arbeidsmiljø fra Arbeidsmiljøundersøkelsene i 1989 og 1993 og levekårsundersøkelsene fra 1996 og 2000. Fokus i rapporten er utviklingen av lærernes arbeidsmiljø over tid. Har arbeidsmiljøet blitt bedre eller verre, og på hvilke områder? Eller preges lærernes arbeidsmiljø av stabilitet? I noen tilfeller har vi sammenliknet med arbeidsmiljøet til den voksne befolkning som helhet, for å kunne si noe om lærernes arbeidsmiljø i forhold til andre sysselsattes arbeidsmiljø.

Vi skiller i rapporten mellom organisatorisk arbeidsmiljø og fysisk arbeidsmiljø. I tillegg har vi med et kapittel som sier noe om lærernes tilknytning til arbeidsplassen sin og helse.

Utvalget av lærere

Arbeidslivsundersøkelsene fra 1989 og 1993 bygger på et tilfeldig utvalg av bedrifter og intervju med ansatte fra disse bedriftene. I 1989 ble 5 789 sysselsatte intervjuet. 223 lærere ble intervjuet, og danner grunnlaget for denne rapporten.

I 1993 besto utvalget av de samme bedriftene og sysselsatte som var trukket ut i 1989. I tillegg ble det trukket et nytt utvalg av sysselsatte fra bedriftene som var med i 1989-undersøkelsen for å supplere og sikre at nye arbeidstakere ble representert. Totalt ble 4 359 sysselsatte intervjuet. Av disse var det 203 lærere, som danner grunnlaget for denne rapporten.

I 1996 og 2000 er det Statistisk sentralbyrås temaroterende levekårsundersøkelser der arbeidsmiljø er tema, som er benyttet. I 1996 trakk man et tilleggsutvalg på 326 ansatte i skolesektoren i alderen 20 til 67 år. Utvalget omfattet sysselsatte i heltidsstilling og deltidsstilling fra og med 37,5 prosent stilling. Utvalget var stratifisert med 163 ansatte fra grunnskolen og 163 fra videregående skole, og det ble trukket blant både undervisningspersonale og administrativt personale. 272 svarte og er med i denne rapporten.

I 2000 ble det trukket et tilleggsutvalg på 600 ansatte i skolesektoren. Halvparten av utvalget bestod av ansatte i barne- og ungdomsskolen, den andre halvparten av ansatte i videregående skole, og omfattet som i 1996 både undervisnings- og administrativt personale. Kriteriet for å bli trukket ut var at man hadde minst 37 prosent stilling i offentlig skole per 1998 og var i alderen 22-67 år. 454 svarte og er med i denne rapporten.

Vi har benyttet vektorer for utvalgene fra 1996 og 2000-undersøkelsene, for å ta hensyn til at antall lærere i grunnskolen er større enn antall lærere i den videregående skole i populasjonen av lærere.

Bakgrunnsvariabler som brukes i rapporten

I tillegg til å se på alle læreres arbeidsmiljø over tid, og se på lærere i forhold til alle sysselsatte, kan det også være interessant å se på forskjeller blant lærere. Vi har valgt fokusere på følgende bakgrunnsvariabler:

- Kjønn
- Alder (20-54 år og 55-67 år)
- Skoletype (grunnskole og videregående skole)

Opplysninger om skoletype har vi bare fra levekårsundersøkelsene i 1996 og 2000.

1.2. Metodiske utfordringer

Endringer i spørsmål og spørsmålsformuleringer over tid

Både endringer i hvilke spørsmål man stiller og formulering av spørsmål eller svarkategorier skaper problemer når man skal sammenlikne et fenomen over tid. Vi vil kort si noe om hvilke problemer vi har i de fire undersøkelsene.

Når det gjelder forhold som omfatter det fysiske arbeidsmiljøet er spørsmålene i de ulike undersøkelsene relativt like, men måten spørsmålene er stilt på er endret i 2000. I 1989, 1993 og 1996 stilte man spørsmål om hvor stor del av tiden man var plaget av ulike fysiske problem, på en skala fra "nesten hele tiden" til "nei, aldri". I 2000 endret man opplegget, og

stilte et utsilingsspørsmål, der man spurte om intervjuobjektet var utsatt for ulike forhold. De som svarte "ja" på dette spørsmålet, fikk deretter spørsmål om hvor stor del av tiden de var plaget av de ulike forholdene, på samme måte som i tidligere undersøkelser. Vi regner med at dette ikke vil ha betydning for de som opplever problemer store deler av tiden, men at dette kan føre til at noen av de som tidligere ville ha svart "svært lite" eller "en firedel av tiden" nå heller svarer "nei". Dette må man være klar over når man sammenlikner.

Når det gjelder forhold som omfatter det organisatoriske arbeidsmiljøet har det vært endringer over tid, noe som skaper problemer når vi skal sammenlikne. Ofte er 1989 og 1993 sammenliknbare og 1996 og 2000 sammenliknbare. Dette betyr at vi ikke har fulle tidsserier på alle tema. Noen steder er spørsmålsformulering og svaralternativer også endret i 2000, og nye spørsmål har kommet inn i 1996 eller i 2000. Her har vi ingen generelle regler, og de metodiske utfordringene tas opp under avsnittene det gjelder.

Utvalgsstørrelser

Fordi resultatene i disse undersøkelsene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen som undersøkelsen dekker, altså et utvalg av alle lærere, er det knyttet en viss usikkerhet til dem. Denne usikkerheten kalles utvalgsvarians. I og med at utvalget er trukket etter reglene for tilfeldig utvalg, er det mulig å beregne hvor stor utvalgsvariansen kan ventes å bli.

Et hyppig brukt mål på usikkerheten i resultatet for et kjennemerke, er standardavviket til den observerte verdien av dette kjennemerket. Størrelsen på dette standardavviket avhenger blant annet av tallet på observasjoner i utvalget. Når vi ser på gruppen lærere under ett i de ulike årgangene, er resultatene relativt sikre. Vi benytter et konfidensintervall på 90% - dvs. at vi med 90% sikkerhet kan si at den faktiske verdien ligger innenfor intervallet. Hvis vi sammenlikner en nedgang i et arbeidsmiljøproblem fra 1989 til 1993 blant lærerne, fra 45 prosent til 35 prosent, så vil dette være en signifikant endring i arbeidsmiljøet, med 90% sikkerhet. En endring på 5 prosent vil ikke være det. Hvis prosentandelene hadde vært fra 12 til 5 prosent, hadde endringen vært signifikant. Usikkerheten øker jo høyere prosenttallene er.

Når vi bryter ned for å sammenlikne ulike grupper av lærere øker usikkerheten, fordi utvalgsstørrelsen synker. Det må være prosentforskjeller på rundt 10 prosent for at forskjellene skal være signifikante.

I rapporten har vi kommentert bakgrunnsvariabler der vi med sikkerhet kan si at forskjellene er signifikante. I hvert kapittel har vi tabeller brutt ned på alle bakgrunnsvariabler. Dette kan man altså se på selv, men det er viktig å tenke på at det skal store prosentvise

forskjeller til for at vi kan si at forskjellene er signifikante, og tabellene må tolkes deretter.

1.3. Noen hovedresultater

Lærernes tilknytning til arbeidsplassen

Lærerne arbeider noe lengre på samme arbeidsplass nå enn før. Og antall fast ansatte lærere har økt på 1990-tallet. Dette er nok en årsak til at andelen lærere som mener at det er en fare for å miste arbeidet også har gått ned på 1990-tallet.

Organisatorisk arbeidsmiljø

Variasjon og arbeidsmengde

Andelen som halvparten av tiden eller mer opplevde vanskeligheter med å konsentrere seg om hver enkelt oppgave økte fra om lag en av fem i 1989 og 1993 til om lag to av fem i 1996 og 2000. Det har vært lite endring i oppfattelsen av arbeidsmengden. Lærerne er mer fornøyd enn gjennomsnittet i den sysselsatte befolkningen når det gjelder variasjonen i arbeidet, men de er mindre fornøyd enn gjennomsnittet når det gjelder arbeidsmengden.

Utfordringer i arbeidet

Mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper har vært svært stabil og høy fra 1989 til 2000. Samtidig har det vært en nedgang i andel lærere som mener at det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben. Fire av ti vurderer mulighetene i jobben til å videreutvikle seg faglig som dårlige eller svært dårlige i 2000.

Selvbestemmelse

Lærernes arbeidsdag preges av at de i høy grad selv kan bestemme over ulike sider ved jobben sin, som hvilke arbeidsoppgaver de kan få, hvordan de skal gjøre arbeidet og hvilke kvalitetskrav som skal stilles. Nivået har holdt seg stabilt på 1990-tallet. Dette kan de også bestemme i høyere grad enn andre sysselsatte.

Hva styrer lærernes arbeid?

Samtidig har lærerne på 1990-tallet fått en arbeidssituasjon som i økt grad styres av ytre forhold, som kolleger, tidsfrister og fastlagte rutiner. Lærernes arbeid styres også i høyere grad av ytre forhold enn andre sysselsatte.

Samarbeidsklima og sosialt miljø

Samarbeidsklimaet i skoleverket har endret seg på 1990-tallet. I 1989 til 1996 var dårlig forhold mellom ansatte og elever det mest vanlige. I 2000 var dette endret til at dårlige forhold mellom ansatte og ledelse var mest utbredt. Men de aller fleste er fornøyd med det sosiale miljøet på jobben.

Vold og psykisk påkjenning ved jobben

Det har vært en økning i andel lærere som er utsatt for vold eller trussel om vold på arbeidsplassen. Dette gjelder de som opplever dette en eller flere ganger i

måneden. Samtidig er det relativt mange lærere som oppfatter jobben som en psykisk påkjenning. I 2000 var det 44 prosent av lærerne som i noen eller høy grad opplevde jobben som en psykisk påkjenning.

Tilfredshet med jobben og med lønnen

Det har vært en nedgang i andel lærere som alt i alt er svært eller ganske fornøyd med jobben, men fra 1996 til 2000 ble flere fornøyd med lønnen.

Fysisk arbeidsmiljø

Lærernes innemiljø

Svært få lærere er utsatt for sterk varme eller sterk kulde, og det har ikke skjedd noen endring på dette området. Det har heller ikke vært noen endring i andel lærere som er utsatt for trekk, men andelen som er utsatt for tørr luft har steget. I 2000 svarer seks av ti lærere at de mesteparten av tiden eller $\frac{1}{4}$ av tiden er utsatt for tørr luft, trekk, dårlig ventilasjon og dårlig inneklima ellers. Lærere er også i mye større grad utsatt for dette enn andre sysselsatte. Men lærere er i mindre grad enn andre sysselsatte utsatt for passiv røyking.

Lærernes ergonomiske arbeidsmiljø

Lærernes arbeidsdag består i stor grad av arbeid som utføres stående, gående og i arbeidsstillinger som belaster armer og rygg ganske sterkt, for eksempel i forbindelse med at det skrives mye på tavla. Våre funn tyder på at det ikke har vært store endringer i lærernes ergonomiske arbeidsmiljø. Det har vært en nedgang i andelen lærere som oppgir at de må arbeide med hendene løftet og en økning når det gjelder å arbeide med gjentatte ensidige bevegelser.

Helse

Arbeidsulykker og sykefravær

Svært få lærere er utsatt for arbeidsulykker som medfører sykefravær utover arbeidsdagen. Men i tråd med generell utvikling på 1990-tallet ser det ut til at sykefraværet for lærere har gått opp.

Angst, depresjoner og trøtthet

Angst og depresjoner ser ikke ut til å være et utbredt problem blant lærere, men relativt mange føler trøtthet eller matthet utover det vanlige. Både i 1996 og i 2000 var omtrent tre av tjue lærere ganske eller svært plaget av dette.

Hodepine

Det har i perioden fra 1989 til 2000 vært en andel på i overkant av 10 prosent av lærerne som har relativt store og varige problemer med hodepine.

Fysiske plager

Det ser ikke ut til at det har vært noen store endringer når det gjelder fysiske plager for lærerne. Lærerne skiller seg heller ikke ut fra gjennomsnittet for alle sysselsatte når det gjelder utbredelsen av fysiske

plager, men lærerne knytter i mindre grad enn andre plagene til nåværende jobb.

Astma og utslett

Få lærer er utsatt for astma eller utslett. Om lag ni av ti hadde ingen plager av slik sort.

2 Lærernes tilknytning til arbeidsplassen

2.1. Lærere arbeider lenge på samme arbeidsplass

Lærerne arbeider noe lengre på samme arbeidsplass nå enn før. På hele 1990-tallet har det vært en stor andel lærere som arbeider på samme arbeidsplass mer enn 10 år. I 1989 hadde 40 prosent av lærerne arbeidet på samme arbeidsplass mer enn 10 år. I 1993 var prosentandelen økt til 44 prosent, mens den i 2000 var økt til 47 prosent.

Mannlige lærere har i snitt arbeidet lengre på arbeidsplassen de nå er på enn kvinnelige lærere. Mens andel mannlige lærere som har arbeidet mer enn 10 år på samme arbeidsplass økte fra 45 prosent i 1989 til 51 prosent i 2000, lå andel kvinnelige lærere som hadde arbeidet like lenge stabilt på rundt 40 prosent. Eldre lærere har naturlig nok oftere lengre ansiennitet enn yngre lærere. Det er flere lærere i den videregående

skole enn i grunnskolen som har jobbet mer enn 10 år på samme arbeidsplass.

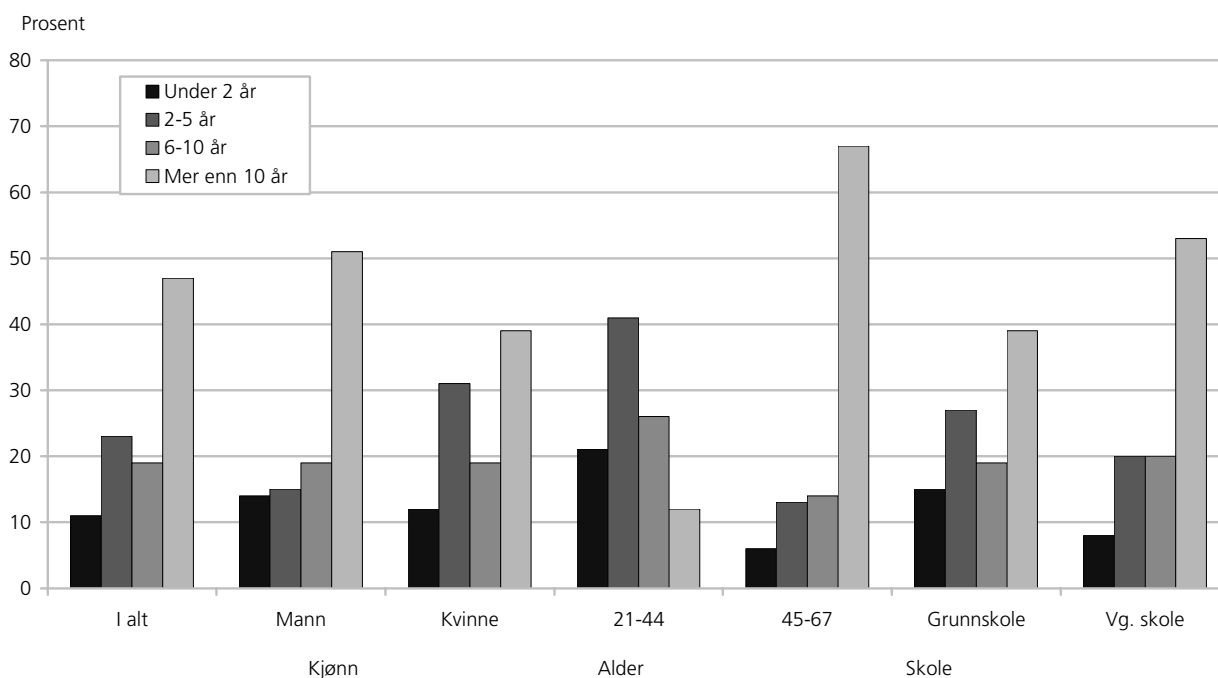
2.2. Flere fast ansatte lærere . . .

Antall fast ansatte lærere har økt på 1990-tallet. I 1989 og 1993 var 77 prosent av alle lærere fast ansatt. I 2000 var andelen steget til hele 92 prosent. Lærere på 45 år eller eldre har oftere fast ansettelse enn yngre lærere.

2.3. . . . og færre som mener de står i fare for å miste arbeidet sitt

Mener lærerne at de står i fare for å miste arbeidet sitt i løpet av de nærmeste årene? Andel lærere som mener at dette er en fare har gått ned på 1990-tallet, noe som nok henger sammen med at flere lærere har fått fast ansettelse på 1990-tallet. I 1989 mente 78 prosent at det ikke var noen fare for å miste arbeidet, i 1993 svarte 85 prosent det samme, mens det i 2000 var hele 94 prosent som svarte at det ikke var noen fare for å miste arbeidet.

Figur 2.1. Ansiennitet på skolen, etter alle, kjønn, alder og skoletype, 2000. prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

De eldre lærerne mener faren for å miste arbeidet er mindre enn de yngre lærerne. Men færre tror dette er noen fare, både blant yngre og eldre, og det har dette har endret seg mest over tid blant de yngre. I 1996 var det store forskjeller på lærere i grunnskolen og den videregående skole. Hele 97 prosent av lærerne i grunnskolen svarte at det ikke var noen fare for å miste

arbeidet. 78 prosent av lærerne i den videregående skole svarte det samme. Også her har forskjellene minsket betraktelig. 96 prosent av lærerne i grunnskolen svarte at det ikke var redd for å miste arbeidet i 2000 og 89 prosent av lærerne i den videregående skole svarte det samme.

Tabell 2.1. Tilknytning til arbeidsplassen, for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

Ansiennitet på skolen	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Antall år					
Under 2 år	12	12	13	11	
2-5 år	30	22	20	23	
6-10 år	18	22	21	19	
Mer enn 10 år	41	44	46	47	
Ansettelsesform¹					
Fast ansatt	77	77	93	92	89
Midlertidig ansatt	9	9	2	8	11
Vikar / ekstrahjelp	5	5	3		
Annet	9	9	2		
Fare for å miste arbeidet					
På grunn av nedlegging	5	3	2	1	2
På grunn av innskrenkning	9	6	3	3	4
Av andre årsaker	8	8	4	1	5
Nei	78	85	90	94	88
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ Ansettelsesform: for 1996 og 2000 har vi ikke delt opp midlertidig ansatte.

Tabell 2.2. Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter kjønn, 1989-2000. Prosent

Kjønn	1989		1993		1996		2000	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Ansiennitet på skolen								
Antall år								
Under 2 år	14	10	8	14	13	13	14	12
2-5 år	21	36	22	22	16	23	15	31
6-10 år	21	16	20	24	18	24	19	19
Mer enn 10 år	45	38	49	40	53	40	51	39
Ansettelsesform¹								
Fast ansatt	82	73	82	73	93	93	94	91
Midlertidig ansatt	10	8	9	9	7	7	6	10
Vikar / ekstrahjelp	4	6	0	8				
Annet	4	13	8	9				
Fare for å miste arbeidet								
På grunn av nedlegging	3	7	4	2	3	1	1	1
På grunn av innskrenkning	10	9	7	4	2	4	4	3
Av andre årsaker	4	10	6	9	5	4	3	0
Nei	83	74	83	85	89	91	91	95
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ Ansettelsesform: for 1996 og 2000 har vi ikke delt opp midlertidig ansatte.

Tabell 2.3. Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter alder, 1989-2000. Prosent

Alder	1989		1993		1996		2000	
	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67
Ansiennitet på skolen								
Antall år								
Under 2 år	18	2	18	4	23	6	21	6
2-5 år	39	14	30	12	30	14	41	13
6-10 år	21	12	27	16	27	18	26	14
Mer enn 10 år	22	71	25	67	20	62	12	67
Ansettelsesform¹								
Fast ansatt	69	89	65	91	87	97	85	97
Midlertidig ansatt	11	4	13	5	13	3	15	3
Vikar / ekstrahjelp	6	4	8	1				
Annet	13	4	14	2				
Fare for å miste arbeidet								
På grunn av nedlegging	6	5	4	1	2	2	1	1
På grunn av innskrenkning	11	6	8	2	4	2	5	2
Av andre årsaker	8	7	10	4	7	3	1	1
Nei	75	82	78	92	86	93	92	95
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ Ansettelsesform: for 1996 og 2000 har vi ikke delt opp midlertidig ansatte.

Tabell 2.4. Tilknytning til arbeidsplassen for lærere etter skoletype, 1996-2000. Prosent

Skoletype	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Ansiennitet på skolen				
Antall år				
Under 2 år	13	12	15	8
2-5 år	17	25	27	20
6-10 år	20	23	19	20
Mer enn 10 år	19	41	39	53
Ansettelsesform¹				
Fast ansatt	93	93	91	95
Midlertidig ansatt	7	7	9	5
Vikar / ekstrahjelp				
Annet				
Fare for å miste arbeidet				
På grunn av nedlegging	0	6	0	2
På grunn av innskrenkning	1	7	2	5
Av andre årsaker	2	8	1	2
Nei	97	78	96	89
Antall personer	134	138	208	256

¹ Ansettelsesform: for 1996 og 2000 har vi ikke delt opp midlertidig ansatte.

3. Lærernes organisatorisk arbeidsmiljø

I Statistisk sentralbyrås undersøkelser beskrives arbeidsmiljøet ved hjelp av et utvalg indikatorer. Organisatorisk arbeidsmiljø omfatter grovt sett hvordan arbeidet er tilrettelagt og organisert, hvilken innflytelse den enkelte har over sin egen arbeidssituasjon og hvordan relasjonene på arbeidsplassen er.

3.1. Mer fornøyd med variasjonen i jobben enn med arbeidsmengden

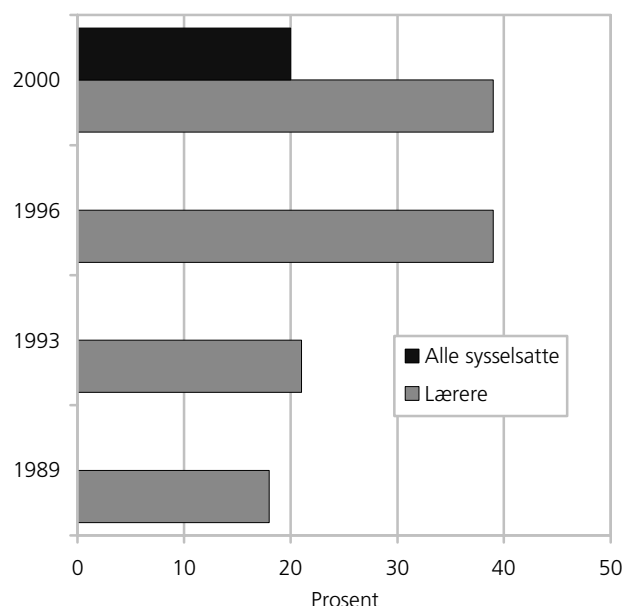
For de fleste vil det å ha et variert arbeid være viktig for trivselen på arbeidsplassen. Å utføre de samme rutinemessige arbeidsoppgavene det meste av arbeidstiden virker ikke særlig motiverende. Samtidig er det viktig å ikke ha så mange ulike arbeidsoppgaver at en føler at en ikke får konsentrert seg skikkelig om hver enkelt oppgave, og det er viktig at arbeidsmengden ikke blir for overveldende. For mange ulike arbeidsoppgaver ser ut til å være et økende problem for lærere, men arbeidsmengden er et større problem enn for stor variasjon i jobben.

For mange ulike arbeidsoppgaver et økende problem

Skoleverket har på 1990-tallet gjennomgått ulike reformer som har hatt konsekvenser for arbeidstiden til lærerne. Organiseringen av arbeidstiden har blitt påvirket, og det ser ut som om mange lærere føler at det på 1990-tallet også har vært en økende variasjon i arbeidsoppgavene og at dette til dels har vært et problem. Om dette skyldes reformene er selvsagt ikke mulig å si ut fra foreliggende data. Uansett har andelen lærere som opplever å ha så mange arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave økt fra 1989 til 2000. I 1989 var det 5 prosent som opplevde at dette gjaldt nesten hele arbeidstiden. I 2000 var denne andelen steget til 14 prosent. Andelen som halvparten av tiden eller mer opplevde vanskeligheter med å konsentrere seg om hver enkelt oppgave økte fra om lag en av fem i 1989 og 1993 til om lag to av fem i 1996

Andelen lærere som i 2000 opplevde dette problemet mesteparten av tiden var også vesentlig høyere enn blant den sysselsatte befolkningen generelt. I 2000 var det én av fem sysselsatte som opplevde dette.

Figur 3.1. Andel som mesteparten av tiden har så mange ulike arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave, lærere 1989-2000 og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Arbeidslivsundersøkelsene 1989 og 1993 og leveårsundersøkelsene 1996 og 2000.

Vi kan ikke påvise noen forskjeller mellom kvinnelige og mannlige lærere, mellom yngre og eldre lærere eller mellom lærere i grunnskolen og den videregående skolen for spørsmålet om for mange ulike arbeidsoppgaver.

Lite rutinearbeid

Det er lett å forestille seg at det daglige møtet med elever gjør arbeidstiden til lærere mer uforutsigbar og mindre rutinepreget. Når det gjelder andel lærere som sier at arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsoppgaver har dette vært relativt stabilt og lavt i perioden. I 1989 var det 8 prosent der arbeidet mesteparten av tiden besto av stadig gjentatte arbeidsoppgaver. I 1993 var andelen steget til 14 prosent for så å synke til 12 i 1996 og 10 i 2000. Disse endringen ligger innen usikkerhetsmarginen og gir dermed et bilde av stabilitet i hele perioden. Svært få har stadig gjentatte

arbeidsoppgaver nesten hele tiden, 3 prosent i 2000. Dette spørsmålet er i utgangspunktet rettet mot andre yrkesgrupper enn lærerne, og det er da også signifikante forskjeller mellom lærerne og sysselsatte generelt. Mens 10 prosent av lærerne opplevde dette i 2000, var den tilsvarende andelen for sysselsatte generelt på 36 prosent.

Heller ikke her finner vi noen forskjeller mellom kvinner og menn, mellom yngre og eldre eller mellom lærer i grunnskolen og den videregående skolen.

Lærerne fornøyd med variasjonen i jobben

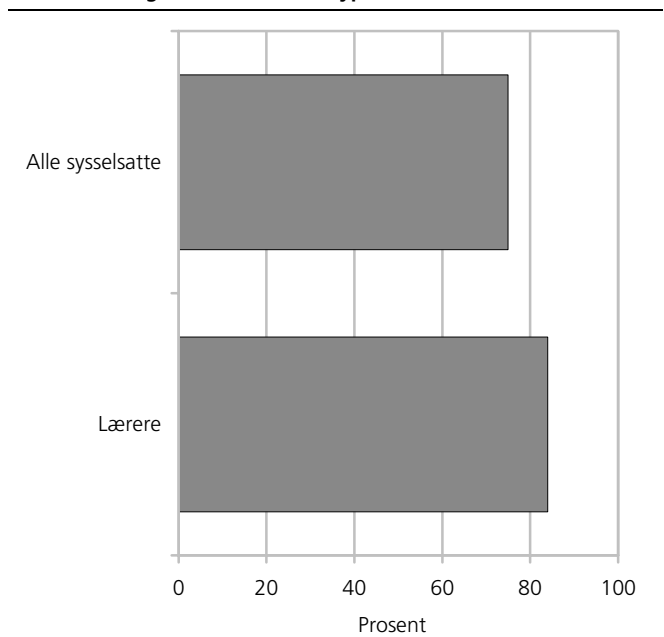
Selv om flere lærere synes de mesteparten av tiden har så mange ulike arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave, var i overkant av fire av fem svært eller ganske fornøyd med variasjonen i arbeidet i 2000. Bare 4 prosent var ganske misfornøyd og ingen var svært misfornøyd. Spørsmålet var stilt litt annerledes i 1996, da en spurte om tilfredshet med *mulighetene* for variert arbeid. Likevel var svarfordelingen ganske lik den i 2000. Vi kan altså ikke si så mye om utviklingen i hvor fornøyd lærere er med variasjonen i arbeidet. Men lærerne er i litt høyere grad enn sysselsatte generelt fornøyd med variasjonen i jobben. Mens 84 prosent av lærerne var svært eller ganske fornøyd med variasjonene i arbeidet i 2000, var den tilsvarende andelen blant den sysselsatte befolkningen på 75 prosent.

Det er litt flere kvinner enn menn blant lærerne som er ganske eller svært fornøyd med variasjonen i jobben, 87 mot 78 prosent. Lærere i grunnskolen er også litt mer fornøyd med variasjonen i jobben enn lærere i videregående skole. 86 prosent av lærere i grunnskolen er ganske eller svært fornøyd mot 77 prosent i videregående skole. Alder, derimot, ser ikke ut til å ha noe å si for fornøydhet med variasjonen i jobben.

Lærerne mindre fornøyd med arbeidsmengden enn gjennomsnittet

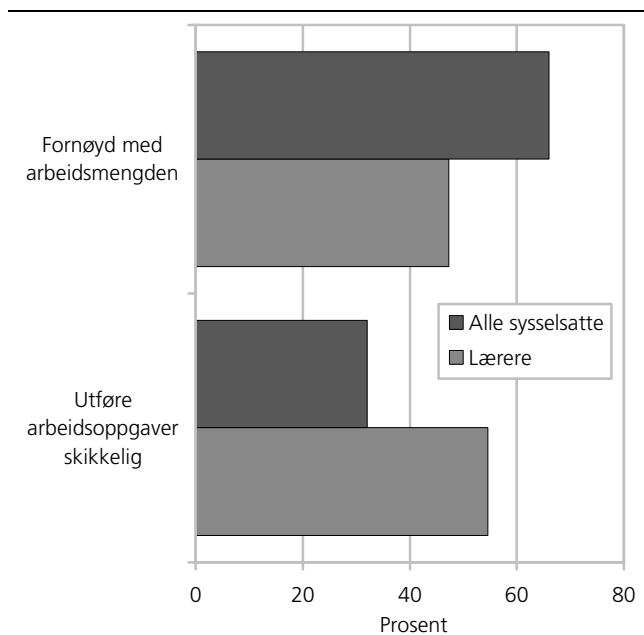
Vi kan ikke si noen om utviklingen i fornøydhet med arbeidsmengde for hele perioden fra 1989 til 2000. Men fra 1989 til 1996 var det ingen signifikante endringer blant lærerne i vurderingen av hvor stor del av arbeidstiden arbeidsmengden var så stor at en ikke har tid til å snakke om eller tenke på annet arbeidet. Omtrent tre av fem mente dette var tilfelle mesteparten av arbeidstiden. Samtidig er det ingen signifikante endringer i vurderingen av om det er tid til å utføre arbeidsoppgavene skikkelig og fornøydhet med arbeidsmengden fra 1996 til 2000. Litt over halvparten av lærerne mente at det passet svært godt eller godt å beskrive arbeidssituasjonen med at det vanligvis ikke er tid til å utføre arbeidsoppgavene skikkelig. Litt under halvparten var ganske eller svært fornøyd med arbeidsmengden i jobben. Selv om vi ikke kan si noe sikkert om utviklingen for hele perioden, kan det se ut som om

Figur 3.2. Andel som er ganske eller svært fornøyd med variasjonen i jobben alle sysselsatte, lærere etter kjønn og lærere etter skoletype, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

Figur 3.3. Andel som mener det vanligvis ikke er tid til å utføre arbeidsoppgavene skikkelig og som er fornøyd med arbeidsmengden, lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

reformene i skoleverket på 1990-tallet ikke har påvirket vurderingen av arbeidsmengden i jobben blant lærerne.

Tallene tyder på at lærerne har mer å gjøre enn den sysselsatte befolkningen generelt. Mens 55 prosent av lærerne mener det passer godt eller svært godt å beskrive arbeidssituasjonen med at det vanligvis ikke

er tid til å utføre arbeidsoppgavene skikkelig, er den tilsvarende andelen blant sysselsatte generelt på 36 prosent. Likeledes er det 48 prosent blant lærerne som er ganske eller svært fornøyd med arbeidsmengden, mens 66 prosent av alle sysselsatte er det. Menn er mer fornøyd med arbeidsmengden enn kvinner, 58 prosent av mannlige lærere er ganske eller svært fornøyd med arbeidsmengden, mot 39 prosent av

kvinnelige lærere. Ellers finner vi ingen signifikante forskjeller på bakgrunnsvariablene.

Samlet gir dette et bilde av at lærerne er mer fornøyd enn gjennomsnittet i den sysselsatte befolkningen når det gjelder variasjonen i arbeidet, men de er mindre fornøyd enn gjennomsnittet når det gjelder arbeidsmengden.

Tabell 3.1. Variasjon i arbeidet for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Andel der arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsoppgaver					
Neste hele tiden	1	3	2	3	16
Omtrent 3/4 av tiden	1	1	2	2	8
Halvdelen av tiden	6	10	8	5	12
1/4 av tiden	7	10	16	7	10
Sjelden eller aldri	61	55	71	82	53
Ikke aktuelt ¹	23	23			
Andel som har så mange arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave					
Neste hele tiden	5	8	14	14	7
Omtrent 3/4 av tiden	3	8	13	10	4
Halvdelen av tiden	10	5	12	15	9
1/4 av tiden	11	19	20	16	12
Sjelden eller aldri	58	48	41	45	67
Ikke aktuelt ¹	12	13			
Andel som er fornøyd med variasjonen i arbeidet					
Svært fornøyd				30	29
Ganske fornøyd				54	46
Verken fornøyd eller misfornøyd				13	17
Ganske misfornøyd				4	6
Svært misfornøyd				0	2
Hvor tilfreds er du med mulighetene for variert arbeid?					
Svært tilfreds			22		
Ganske tilfreds			57		
Verken tilfreds eller utilfreds			17		
Ganske utilfreds			4		
Svært utilfreds			1		
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ Gjelder 1989 og 1993.

Tabell 3.2. Variasjon i arbeidet for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Andel der arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsoppgaver								
Neste hele tiden	3	-	4	3	3	2	3	3
Omtrent 3/4 av tiden	3	-	-	2	2	2	3	1
Halvdelen av tiden	4	8	12	8	11	6	4	6
1/4 av tiden	6	8	10	9	18	15	11	5
Sjelden eller aldri	66	58	49	58	66	74	80	84
Ikke aktuelt ¹	17	27	25	21				
Andel som har så mange arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave								
Neste hele tiden	7	5	10	7	14	13	9	17
Omtrent 3/4 av tiden	2	4	7	9	13	12	13	8
Halvdelen av tiden	8	11	2	7	13	12	15	15
1/4 av tiden	5	16	19	19	16	25	11	18
Sjelden eller aldri	64	54	48	47	45	37	52	40
Ikke aktuelt ¹	14	11	14	11				
Andel som er fornøyd med variasjonen i arbeidet								
Svært fornøyd							26	33
Ganske fornøyd							52	54
Verken fornøyd eller misfornøyd							15	11
Ganske misfornøyd							6	2
Svært misfornøyd							-	-
Hvor tilfreds er du med mulighetene for variert arbeid?								
Svært tilfreds								
Ganske tilfreds					16	27		
Verken tilfreds eller utilfreds					61	52		
Ganske utilfreds					18	16		
Svært utilfreds					4	4		
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ Gjelder 1989 og 1993.

Tabell 3.3. Variasjon i arbeidet for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Andel der arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsoppgaver								
Neste hele tiden	1	2	2	4	1	4	2	4
Omtrent 3/4 av tiden	1	2	1	1	1	2	1	2
Halvdelen av tiden	5	9	7	12	8	8	5	5
1/4 av tiden	7	7	12	7	23	12	6	8
Sjelden eller aldri	64	57	56	53	67	73	84	80
Ikke aktuelt ¹	23	22	23	22				
Andel som har så mange arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave								
Neste hele tiden	5	6	8	8	15	13	11	17
Omtrent 3/4 av tiden	3	4	11	4	9	15	12	9
Halvdelen av tiden	11	6	6	3	15	11	14	15
1/4 av tiden	12	10	18	20	21	20	17	15
Sjelden eller aldri	55	64	42	54	40	41	46	44
Ikke aktuelt ¹	14	10	15	10				
Andel som er fornøyd med variasjonen i arbeidet								
Svært fornøyd							32	29
Ganske fornøyd							51	55
Verken fornøyd eller misfornøyd							13	13
Ganske misfornøyd							3	4
Svært misfornøyd								
Hvor tilfreds er du med mulighetene for variert arbeid?								
Svært tilfreds					18	24		
Ganske tilfreds					58	56		
Verken tilfreds eller utilfreds					18	16		
Ganske utilfreds					5	3		
Svært utilfreds					1	1		
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ Gjelder 1989 og 1993.

Tabell 3.4. Variasjon i arbeidet for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Andel der arbeidet består av stadig gjentatte arbeidsoppgaver				
Neste hele tiden	3	1	3	3
Omtrent 3/4 av tiden	2	3	1	2
Halvdelen av tiden	9	7	5	6
1/4 av tiden	16	17	6	11
Sjelden eller aldri	71	70	84	78
Andel som har så mange arbeidsoppgaver at det blir vanskelig å konsentrere seg om hver enkelt oppgave				
Neste hele tiden	15	11	16	11
Omtrent 3/4 av tiden	14	11	10	11
Halvdelen av tiden	13	12	14	15
1/4 av tiden	23	17	17	13
Sjelden eller aldri	35	50	42	51
Andel som er fornøyd med variasjonen i arbeidet				
Svært fornøyd			33	24
Ganske fornøyd			53	53
Verken fornøyd eller misfornøyd			10	18
Ganske misfornøyd			3	5
Svært misfornøyd			-	-
Hvor tilfreds er du med mulighetene for variert arbeid?				
Svært tilfreds	23	19		
Ganske tilfreds	59	53		
Verken tilfreds eller utilfreds	14	23		
Ganske utilfreds	4	4		
Svært utilfreds	1	2		
Antall personer	134	138	208	256

Tabell 3.5. Arbeidsmengde for lærer 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Hvor fornøyd er du med arbeidsmengden i jobben din?					
Svært fornøyd			4	7	15
Ganske fornøyd			42	41	51
Verken fornøyd eller misfornøyd			15	26	20
Ganske misfornøyd			32	24	11
Svært misfornøyd			5	3	2
Hvordan passer beskrivelse: At det ikke er tid til å utføre arbeidsoppgaveneskikkelig?					
Passer svært godt			8	13	8
Passer godt			44	42	24
Passer mindre godt			27	22	25
Passer dårlig			21	23	43
Er arbeidsmengden så stor at du ikke har tid til å snakke eller tenke på annet enn arbeid i arbeidstiden?					
Nesten hele tiden	41	37	33		
Omtrent 3/4 av tiden	13	13	16		
Omtrent 1/2 av tiden	6	10	7		
Omtrent 1/4 av tiden	5	6	11		
Sjelden eller aldri ¹	36	34	32		
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ Ikke aktuelt er slått sammen med sjelden eller aldri.

Tabell 3.6. Arbeidsmengde for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Hvor fornøyd er du med arbeidsmengden i jobben din?								
Svært fornøyd					6	3	8	5
Ganske fornøyd					48	38	50	34
Verken fornøyd eller misfornøyd					15	16	21	29
Ganske misfornøyd					26	37	18	27
Svært misfornøyd					5	6	2	3
Hvordan passer beskrivelse: At det ikke er tid til å utføre arbeidsoppgaveneskikkelig?								
Passer svært godt					6	9	9	15
Passer godt					44	45	41	42
Passer mindre godt					24	30	23	22
Passer dårlig					26	17	27	21
Er arbeidsmengden så stor at du ikke har tid til å snakke eller tenke på annet enn arbeid i arbeidstiden?								
Nesten hele tiden	35	44	25	45	21	47		
Omtrent 3/4 av tiden	6	18	17	11	15	18		
Omtrent 1/2 av tiden	6	6	8	11	8	6		
Omtrent 1/4 av tiden	4	5	6	6	14	7		
Sjelden eller aldri ¹	47	27	44	27	41	23		
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ Ikke aktuelt er slått sammen med sjelden eller aldri.

Tabell 3.7. Arbeidsmengde for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Hvor fornøyd er du med arbeidsmengden i jobben din?								
Svært fornøyd					3	6	6	7
Ganske fornøyd					40	44	42	40
Verken fornøyd eller misfornøyd					20	13	28	24
Ganske misfornøyd					30	33	21	25
Svært misfornøyd					8	4	2	4
Hvordan passer beskrivelse: At det ikke er tid til å utføre arbeidsoppgaveneskikkelig?								
Passer svært godt					11	6	13	13
Passer godt					42	46	42	41
Passer mindre godt					21	31	23	22
Passer dårlig					26	18	22	24
Er arbeidsmengden så stor at du ikke har tid til å snakke eller tenke på annet enn arbeid i arbeidstiden?								
Nesten hele tiden	39	44	34	40	37	33		
Omtrent 3/4 av tiden	15	10	14	12	14	18		
Omtrent 1/2 av tiden	9	2	12	8	12	4		
Omtrent 1/4 av tiden	6	2	6	6	10	11		
Sjelden eller aldri ¹	32	41	34	34	28	34		
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ Ikke aktuelt er slått sammen med sjelden eller aldri.

Tabell 3.8. Arbeidsmengde for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Hvor fornøyd er du med arbeidsmengden i jobben din?				
Svært fornøyd	4	6	6	8
Ganske fornøyd	41	44	39	43
Verken fornøyd eller misfornøyd	13	20	26	26
Ganske misfornøyd	35	26	26	19
Svært misfornøyd	7	4	2	4
Hvordan passer beskrivelse: At det ikke er tid til å utføre arbeidsoppgaveneskikkelig?				
Passer svært godt	10	4	14	10
Passer godt	50	35	42	40
Passer mindre godt	23	33	22	22
Passer dårlig	17	28	21	27
Antall personer	134	138	208	256

3.2. Utfordringer i arbeidet

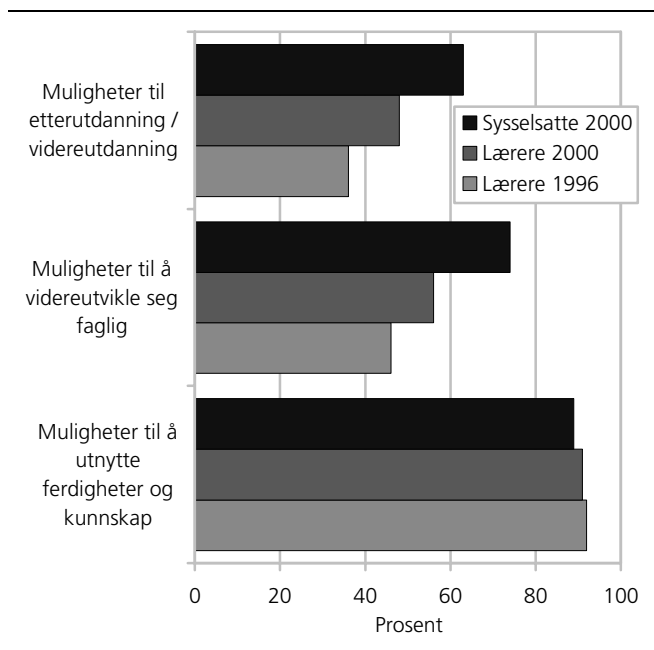
For ulike spørsmål som belyser mulighetene for utfordringer i jobben kan vi stort sett bare si noe om utviklingen fra 1996 til 2000. Mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper har vært stabil og høy i denne perioden. Lærerne er ikke like fornøyde med muligheten til å videreutvikle seg faglig, og heller ikke med muligheten til å få etterutdanning, men andelen som er fornøyde har gått opp i perioden. Samtidig mener færre lærere at det stilles for store krav om mestre nye oppgaver i jobben.

Muligheter til å utnytte ferdigheter og kunnskaper i jobben kan være viktige faktorer for å trives i jobben. Mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper har holdt seg stabil fra 1996 til 2000. Om lag ni av ti vurderer disse mulighetene som gode eller svært gode, mens om lag en av ti vurderer mulighetene som dårlige eller svært dårlige. Her skiller ikke lærere seg fra andre sysselsatte.

56 prosent av lærerne mener at muligheten til å videreutvikle seg faglig er svært god eller god, altså litt over halvparten. Men mulighetene for faglig videreutvikling har økt på 1990-tallet. I 1996 oppga 45 prosent av lærerne det samme. Hvis vi sammenligner med resten av den sysselsatte befolkningen i 2000, er det til tross for økningen i muligheter langt igjen for lærerne. 74 prosent av alle sysselsatte mener mulighetene for å videreutvikle seg faglig er svært gode eller gode. Det samme bildet ser vi når det gjelder muligheten til å få etterutdanning / videreutdanning i jobben. 47 prosent av lærerne oppgir at mulighetene til dette er svært gode eller gode, mens hele 64 prosent blant alle sysselsatte oppgir det samme. Men også her har lærernes muligheter blitt bedre. I 1996 var andelen lærere som mente disse mulighetene var gode nede i 35 prosent.

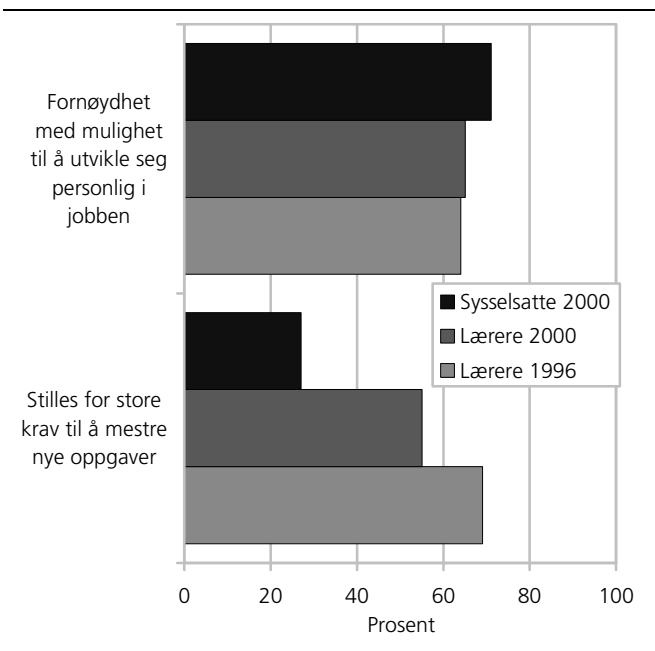
Det har vært en nedgang i andel lærere som mener at det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben. I 1996 var det 69 prosent som mente at dette var en svært god eller god beskrivelse, mens det i 2000 var 55 prosent som mente det samme. Også her skiller lærerne seg klart fra resten av den sysselsatte befolkningen, der bare 27 prosent mener det stilles for store krav om å mestre nye oppgaver. Kvinnelige lærere mener i større grad enn mannlige lærere at det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben. I 2000 var det 62 prosent av kvinnene og 46 prosent av mennene som mente at denne beskrivelsen passet godt eller svært godt. Denne forskjellen er signifikant. I 1996 fant vi ikke en signifikant forskjell mellom kvinner og menn på dette spørsmålet.

Figur 3.4. Andel som mener ulike muligheter er svært gode eller gode, blant lærere 1996-2000 og sysselsatte 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1996 og 2000.

Figur 3.5. Andel som mener beskrivelsen om at det stilles for store krav til å mestre nye oppgaver passer svært godt eller godt og andel som er svært fornøyd eller fornøyd med mulighet til å utvikle seg personlig gjennom jobben, blant lærere 1996-2000 og sysselsatte 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1996 og 2000.

I 1996 var 64 prosent av lærerne svært eller ganske fornøyd med muligheten til å utvikle seg personlig gjennom jobben. Andelen var omtrent like stor i 2000. Bedringen i vurderingen av de faglige utviklingsmulighetene har altså ikke fått innvirkning på vurderingen av de personlige utviklingsmulighetene.

For alle disse indikatorene på utfordringer i jobben finner vi ingen signifikante forskjeller mellom yngre og eldre eller mellom grunn- og videregående skole, og det er altså bare når det gjelder krav om å mestre nye oppgaver at det forskjell på kvinner og menn.

Tabell 3.9. Utfordringer i arbeidet for lærere 1996-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere		Alle sysselsatte
	1996	2000	2000
Hvordan er mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper?			
Svært gode	37	42	34
Gode	55	49	55
Dårlige	7	8	8
Svært dårlige	1	1	3
Hvordan er mulighetene i jobben til å videreutvikle seg faglig?			
Svært gode	6	9	21
Gode	40	47	53
Dårlige	45	38	21
Svært dårlige	9	5	4
Hvordan er mulighetene i jobben til videreutdanning / etterutdanning?			
Svært gode	6	8	15
Gode	30	39	48
Dårlige	52	42	27
Svært dårlige	12	9	8
Hvordan passer beskrivelse: At det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben?			
Svært godt	21	16	7
Godt	48	39	20
Mindre godt	16	23	25
Dårlig	14	21	47
I hvilken grad er du fornøyd med i hvilken grad du kan utvikle deg personlig gjennom jobben?			
Svært fornøyd	12	18	24
Ganske fornøyd	52	47	47
Verken fornøyd eller misfornøyd	19	23	19
Ganske misfornøyd	13	11	6
Svært misfornøyd	3	1	2
Antall personer	272	454	2 523

Tabell 3.10. Utfordringer i arbeidet for lærere, etter kjønn. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Hvordan er mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper?				
Svært gode	34	39	38	45
Gode	56	54	55	46
Dårlige	8	5	6	9
Svært dårlige	2	1	1	1
Hvordan er mulighetene i jobben til å videreutvikle seg faglig?				
Svært gode	5	6	9	9
Gode	40	40	51	45
Dårlige	46	44	36	40
Svært dårlige	8	10	4	6
Hvordan er mulighetene i jobben til videreutdanning / etterutdanning?				
Svært gode	6	7	6	10
Gode	25	35	43	36
Dårlige	57	48	43	42
Svært dårlige	13	11	7	10
Hvordan passer beskrivelse: At det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben?				
Svært godt	12	28	8	22
Godt	53	44	38	40
Mindre godt	17	16	32	18
Dårlig	17	11	22	21
I hvilken grad er du fornøyd med i hvilken grad du kan utvikle deg personlig gjennom jobben?				
Svært fornøyd	11	13	19	18
Ganske fornøyd	50	54	46	47
Verken fornøyd eller misfornøyd	17	21	20	25
Ganske misfornøyd	16	10	16	9
Svært misfornøyd	5	1	0	1
Antall personer	134	138	199	255

Tabell 3.11. Utfordringer i arbeidet for lærere, etter alder. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Hvordan er mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper?				
Svært gode	33	39	47	39
Gode	57	53	42	54
Dårlige	7	7	9	7
Svært dårlige	2	1	1	0
Hvordan er mulighetene i jobben til å videreutvikle seg faglig?				
Svært gode	6	5	12	7
Gode	39	40	42	51
Dårlige	45	45	39	38
Svært dårlige	8	10	7	4
Hvordan er mulighetene i jobben til videreutdanning/etterutdanning?				
Svært gode	8	5	9	8
Gode	28	31	38	39
Dårlige	49	53	41	43
Svært dårlige	15	11	10	8
Hvordan passer beskrivelse: At det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben?				
Svært godt	21	21	17	16
Godt	42	52	40	39
Mindre godt	20	14	22	24
Dårlig	16	12	21	21
I hvilken grad er du fornøyd med i hvilken grad du kan utvikle deg personlig gjennom jobben?				
Svært fornøyd	11	13	21	16
Ganske fornøyd	49	55	40	51
Verken fornøyd eller misfornøyd	23	16	24	22
Ganske misfornøyd	15	11	13	10
Svært misfornøyd	1	4	1	1
Antall personer	103	169	176	278

Tabell 3.12. Utfordringer i arbeidet for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunn- skole	Videre- gående skole	Grunn- skole	Videre- gående skole
Hvordan er mulighetene i jobben til å utnytte ferdigheter og kunnskaper?				
Svært gode	39	33	47	33
Gode	55	55	45	59
Dårlige	5	11	8	8
Svært dårlige	2	1	0	1
Hvordan er mulighetene i jobben til å videreutvikle seg faglig?				
Svært gode	5	7	10	7
Gode	39	41	47	48
Dårlige	45	44	38	39
Svært dårlige	11	7	5	5
Hvordan er mulighetene i jobben til videreutdanning / etterutdanning?				
Svært gode	6	7	9	7
Gode	27	35	38	41
Dårlige	53	49	42	43
Svært dårlige	14	9	10	7
Hvordan passer beskrivelse: At det stilles for store krav om stadig å mestre nye oppgaver i jobben?				
Svært godt	20	22	18	13
Godt	55	37	39	39
Mindre godt	17	16	24	22
Dårlig	8	23	19	25
I hvilken grad er du fornøyd med i hvilken grad du kan utvikle deg personlig gjennom jobben?				
Svært fornøyd	10	17	19	15
Ganske fornøyd	53	51	48	45
Verken fornøyd eller misfornøyd	21	14	22	24
Ganske misfornøyd	12	14	10	14
Svært misfornøyd	4	2	0	2
Antall personer	134	138	208	256

3.3. Lærernes mulighet til å bestemme over eget arbeid

Lærernes arbeidsdag preges av at de i høy grad selv kan bestemme over ulike sider ved jobben sin, som hvilke arbeidsoppgaver de kan få, hvordan de skal gjøre arbeidet og hvilke kvalitetskrav som skal stilles. Dette kan de også bestemme i høyere grad enn andre sysselsatte.

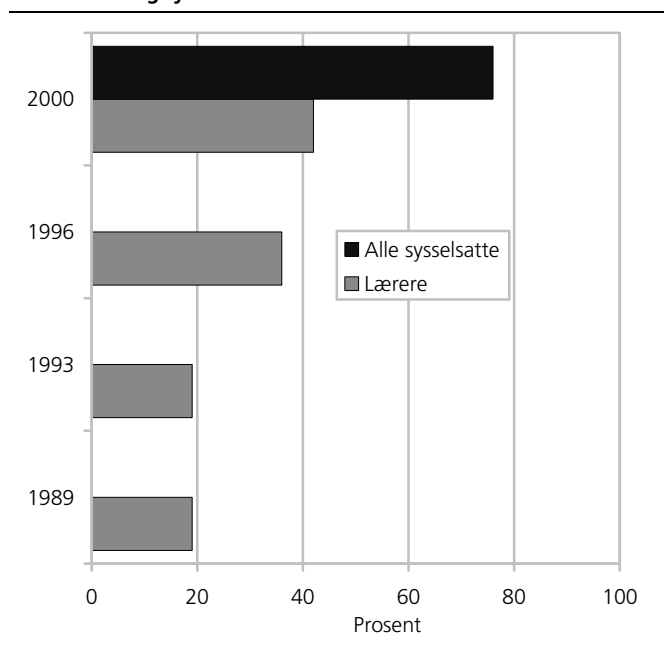
Læreres mulighet til å bestemme når de vil ta pauser har økt

Å kunne bestemme når en vil ta pause fra arbeidet er en form for selvbestemmelse i jobben. Lærernes mulighet til å bestemme når de vil ta pause fra arbeidet har økt på 1990-tallet. Mens rundt to av ti lærere kunne bestemme dette halvparten av tiden eller oftere i 1989 og 1993, var det mer enn tre av ti lærere som hadde mulighet til dette i 1996 og 2000. Én årsak til denne utviklingen kan være omleggingen til mer prosjektarbeid som den nye lærerplanen etter reform 94 førte med seg. Denne endringen skulle tilsi mer fleksibilitet for lærere til å legge opp arbeidsdagen sin selv, med mindre faste pauser.

Likevel skiller lærere seg klart ut fra resten av befolkningen når det gjelder i hvilken grad de selv kan bestemme når de vil ta pauser. Mens altså 31 prosent av lærerne i 2000 mente de kunne gjøre dette meste-

parten av tiden, var den tilsvarende andelen i befolkningen generelt 77 prosent. Dette har en naturlig forklaring, i og med at lærernes arbeidsdag styres av timer og friminutter i løpet av en arbeidsdag.

Figur 3.6. Andel som halvparten av tiden eller mer kan bestemme når de vil ta pauser, blant lærere 1989-2000 og sysselsatte 2000. Prosent

Kilde: Arbeidslivsundersøkelsene 1989 og 1993, og Levekårsundersøkelsen 1996.

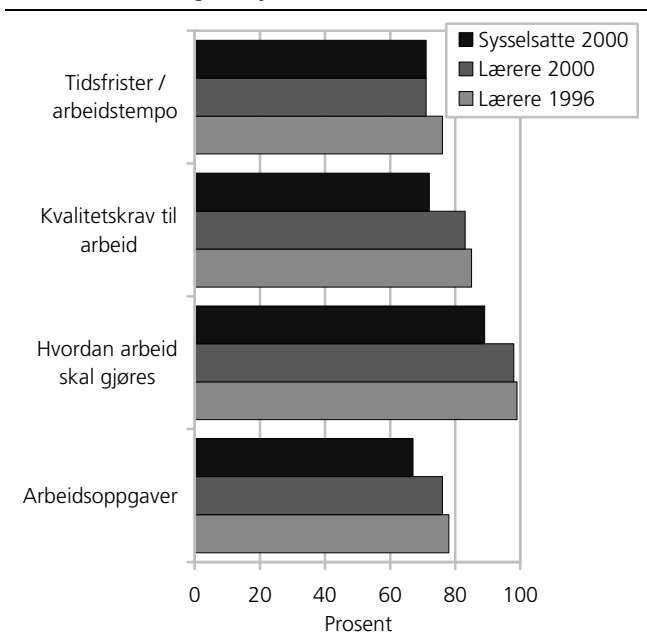
Også innad blant lærerne er det signifikante forskjeller. En kvinnelig lærer på 30 år som jobber i grunnskolen har mindre sjanse for å bestemme over sine egne pauser enn en mannlig lærer på 50 år som jobber i den videregående skolen. 25 prosent av de kvinnelige lærerne mener i 2000 at de mesteparten av tiden kan gjøre dette mot 40 prosent av de mannlige. Likeledes er andelen 36 prosent blant de eldre lærerne og 25 prosent blant de yngre, og den er 47 prosent blant lærerne i den videregående skolen og 23 prosent i grunnskolen.

Lærerne bestemmer i høy grad over andre forhold ved arbeidet sitt

Det er mange forhold ved arbeidet som er viktig for oppfatning av selvbestemmelse. I hvilken grad kan lærerne bestemme hvilke arbeidsoppgaver de kan få, hvordan de skal gjøre arbeidet sitt, hvilke kvalitetskrav som skal stilles og hvilke tidsfrister / hvilket arbeidstempo de skal ha? Dette har vi spørsmål om i 1996 og i 2000, men ikke i årgangene fra 1989 og 1993. Hovedinntrykket er at lærerne i stor grad kan bestemme over ulike aspekter i jobben sin. Hvis vi ser på andelen lærere som svarer at de i høy grad eller i noen grad kan bestemme over ulike aspekter i jobben sin, har andel lærere som kan bestemme holdt seg stabilt fra 1996 til 2000.

Andelen lærere som i høy grad mener de kan bestemme hvordan de skal gjøre arbeidet sitt og hvilke kvalitetsgrad som skal stilles, har gått ned fra 1996 til

Figur 3.7. Andel som i høy grad eller noen grad kan bestemme over ulike forhold ved arbeidet sitt, blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1996 og 2000.

2000. Flertallet av lærerne, 67 prosent, oppga at de i høy grad fikk bestemme hvordan de skulle gjøre arbeidet sitt i 2000. Men andelen var på hele 77 prosent i 1996. Færre lærere oppgir også at de i høy grad selv kan bestemme hvilke kvalitetskrav som skal stilles i jobben nå enn tidligere. 35 prosent av lærerne oppga i 2000 at de i høy grad kunne bestemme hvilke kvalitetskrav som skulle stilles til jobben de gjør. I 1996 var andelen 41 prosent. Her har det altså skjedd en liten forskyvning i nivå av selvbestemmelse fra 1996 til 2000.

Graden av selvbestemmelse over hvilke arbeidsoppgaver man skal få og hvilket arbeidstempo man skal holde, har holdt seg relativt stabilt fra 1996 til 2000.

Sammenliknet med andre sysselsatte, har lærerne høy grad av selvbestemmelse i jobben.

Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærere, lærere i ulike aldersgrupper eller de som jobber i grunnskolen eller den videregående skole.

Tabell 3.13. Selvbestemmelse blant lærere 1996-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere		Alle sysselsatte
	1996	2000	2000
Andel som selv kan bestemme når de vil ta pauser			
Neste hele tiden	19	17	62
Omtrent 3/4 av tiden	6	5	8
Halvdelen av tiden	11	9	7
1/4 av tiden	9	11	5
Sjelden eller aldri	56	58	17
I hvilken grad kan du selv bestemme hvilke arbeidsoppgaver du skal få?			
I høy grad	21	22	28
I noen grad	57	54	39
I liten grad	22	23	33
Hvordan du skal gjøre arbeidet?			
I høy grad	77	67	59
I noen grad	22	31	30
I liten grad	1	2	11
Hvilke kvalitetskrav som skal stilles?			
I høy grad	41	34	39
I noen grad	44	49	33
I liten grad	14	17	28
Hvilke tidsfrister/hvilket arbeidstempo som blir satt?			
I høy grad	22	19	31
I noen grad	54	55	40
I liten grad	24	26	29
Tall på lærere som svarte	272	454	2 523

Tabell 3.14. Selvbestemmelse blant lærere, etter kjønn. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
Andel som selv kan bestemme når de vil ta pauser				
Neste hele tiden	26	12	20	14
Omtrent 3/4 av tiden	4	7	7	4
Halvdelen av tiden	12	9	13	7
1/4 av tiden	10	8	9	12
Sjelden eller aldri	47	65	51	62
I hvilken grad kan du selv bestemme hvilke arbeidsoppgaver du skal få?				
I høy grad	21	21	26	20
I noen grad	56	58	51	56
I liten grad	23	21	23	23
Hvordan du skal gjøre arbeidet?				
I høy grad	76	77	69	65
I noen grad	22	22	29	32
I liten grad	2	1	2	2
Hvilke kvalitetskrav som skal stilles?				
I høy grad	42	39	38	32
I noen grad	42	46	45	51
I liten grad	15	13	16	17
Hvilke tidsfrister/hvilket arbeidstempo som blir satt?				
I høy grad	30	14	22	17
I noen grad	50	57	57	53
I liten grad	20	28	21	29
Antall personer	134	138	199	255

Tabell 3.15. Selvbestemmelse blant lærere, etter alder. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	21-44	45-67	21-44	45-67
Andel som selv kan bestemme når de vil ta pauser				
Neste hele tiden	10	24	13	19
Omtrent 3/4 av tiden	5	6	4	6
Halvdelen av tiden	15	8	8	11
1/4 av tiden	6	11	13	10
Sjelden eller aldri	63	52	62	54
I hvilken grad kan du selv bestemme hvilke arbeidsoppgaver du skal få?				
I høy grad	19	22	27	19
I noen grad	61	54	51	57
I liten grad	20	23	22	24
Hvordan du skal gjøre arbeidet?				
I høy grad	77	77	72	63
I noen grad	21	22	26	34
I liten grad	2	1	2	3
Hvilke kvalitetskrav som skal stilles?				
I høy grad	35	44	30	37
I noen grad	50	41	50	47
I liten grad	14	14	19	15
Hvilke tidsfrister/hvilket arbeidstempo som blir satt?				
I høy grad	20	23	20	18
I noen grad	61	50	52	56
I liten grad	19	28	27	25
Antall personer	103	169	176	278

Tabell 3.16. Selvbestemmelse blant lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

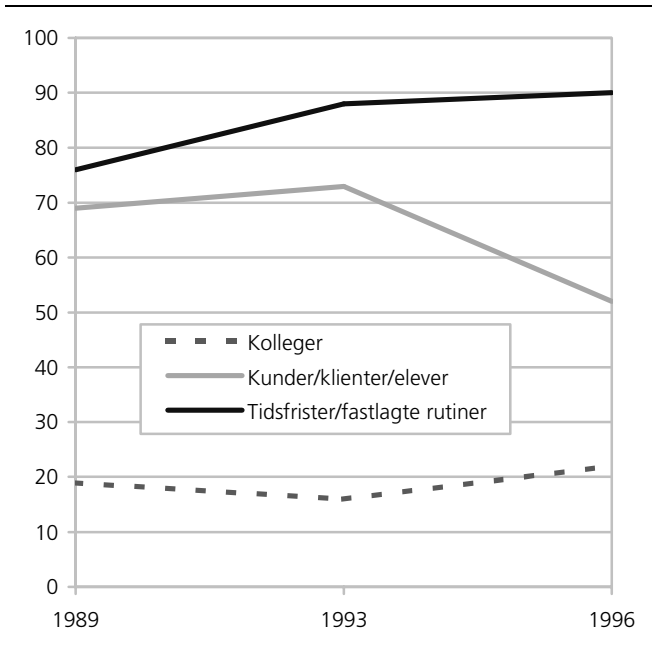
	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Andel som selv kan bestemme når de vil ta pauser				
Neste hele tiden	15	25	13	23
Omtrent 3/4 av tiden	5	7	4	7
Halvdelen av tiden	8	16	6	17
1/4 av tiden	7	13	10	14
Sjelden eller aldri	66	38	66	39
I hvilken grad kan du selv bestemme hvilke arbeidsoppgaver du skal få?				
I høy grad	23	18	23	20
I noen grad	62	49	54	54
I liten grad	16	33	22	26
Hvordan du skal gjøre arbeidet?				
I høy grad	77	77	65	69
I noen grad	22	22	32	28
I liten grad	2	1	2	3
Hvilke kvalitetskrav som skal stilles?				
I høy grad	46	32	34	35
I noen grad	42	49	51	44
I liten grad	12	18	15	20
Hvilke tidsfrister/hvilket arbeidstempo som blir satt?				
I høy grad	21	22	17	22
I noen grad	57	49	56	52
I liten grad	22	29	26	26
Antall personer	134	138	208	256

3.4. Hva styrer lærernes arbeid?

De aller fleste jobbforhold styres av ulike faktorer. I våre spørsmål skiller vi mellom hvorvidt jobben styres av kolleger, kunder / klienter/ elever og tidsfrister og fastlagte rutiner. Fra 1989 til 1996 har det vært en økning i andel lærere som opplever at arbeidstempoet deres styres av kolleger og av tidsfrister og fastlagte rutiner. Endringer i spørsmål og svaralternativ i 2000, gjør at vi ikke har en hel tidsserie på disse spørsmålene.

I 1989 og 1993 oppga henholdsvis 19 og 16 prosent at arbeidstempoet deres halvparten av tiden eller oftere ble styrt av kolleger. I 1996 oppga 22 prosent det samme. Vi ser en tydelig nedgang i andel lærere som mener at arbeidstempoet deres styres av kunder/ klienter/elever fra 1989 til 1996. I 1989 oppga nær sju av ti lærere at arbeidstempoet deres halvparten av tiden eller oftere ble styrt av elever. I 1996 svarte i overkant av fem av ti det samme. Det motsatte er tilfelle for tidsfrister og fastlagte rutiner. I 1989 svarer 76 prosent at arbeidstempoet deres halvparten av tiden eller oftere blir styrt av dette, mens hele 90 prosent svarer dette i 1996.

Figur 3.8. Andelen som halvparten av tiden eller oftere blir styrt av ulike forhold, blant lærere 1989-1996. Prosent

Kilde: Arbeidslivsundersøkelsene 1989 og 1993, og Levekårsundersøkelsen 1996.

Endringer i spørsmål og svaralternativer

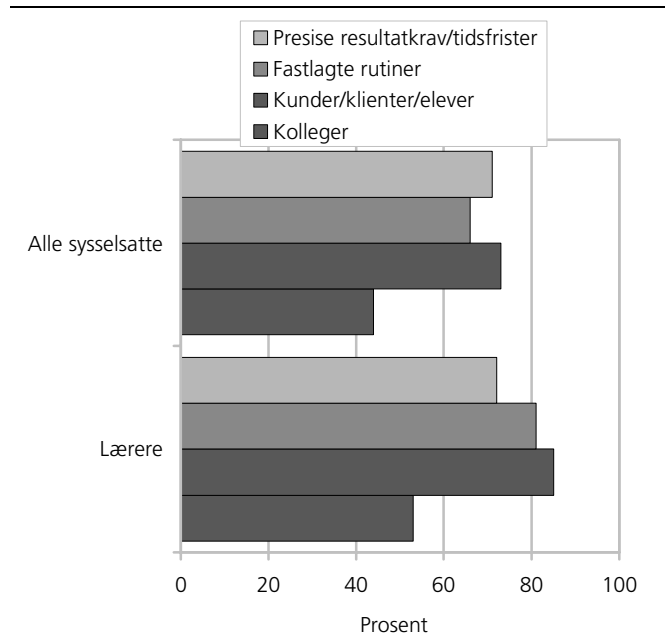
I spørsmålene fra 1989 til 1996 spør vi om arbeidstempoet er styrt av ulike forhold. I 2000 spør vi om arbeidet er styrt av ulike forhold. Dessuten er svaralternativene endret. Svaralternativene i 1989 til 1996 var "nesten hele tiden", "3/4 av tiden", "halvparten av tiden", "1/4 av tiden", "sjelden eller aldri". I 2000 var svaralternativene "i høy grad", "i noen grad", "i liten grad", "ikke i det hele tatt". Det vil derfor være vanskelig å sammenlikne og tolke eventuelle endringer fra 1996 til 2000 på disse spørsmålene. Et av spørsmålene i 1989-1996 - tidsfrister og fastlagte rutiner - er også delt i to i 2000. Det ene spørsmålet dreier seg om arbeidet er styrt av fastlagte rutiner og det andre om arbeidet er styrt av presise resultatkrav eller tidsfrister.

Det er ikke signifikante forskjeller mellom menn og kvinner, lærere i ulike aldersgrupper og lærere som jobber i grunn- eller videregående skole.

Det ser altså ut som om lærerne på 1990-tallet har fått en arbeidssituasjon der arbeidet deres på noen områder styres i høyere grad enn før. Dette kommer fram når vi ser på tall fra 1989 til 1996. Utviklingen fra 1996 til 2000 er det vanskeligere å si noe om, da spørsmåls-teksten og svaralternativene er endret. Men hvordan styres arbeidet til lærerne i forhold til alle sysselsatte?

53 prosent av lærerne mente at arbeidet deres i noen grad eller i høy grad ble styrt av kolleger. 44 prosent av alle sysselsatte svarte dette, så her er det tydelig at lærernes arbeid er styrt i større grad enn andres. 85 prosent av lærerne oppgir at arbeidet deres i noen grad eller høy grad ble styrt av elever. Her kan det på mange måter se ut som om trenden er snudd fra 1996,

Figur 3.9. Andel der arbeidet i høy grad eller noen grad blir styrt av ulike forhold, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

men spørsmål og svarkategorier er ikke helt sammenliknbare. Lærernes arbeid styres i større grad av kunder, klienter, elever e.l. enn arbeidet til den generelle sysselsatte, der 73 prosent oppgir dette. Store deler av lærernes arbeidsdag foregår i samspill med elever, og det er derfor naturlig at andelen som oppgir at arbeidet styres av kunder/klienter/elever er høyere for lærere enn for alle sysselsatte.

81 prosent av lærerne oppgir at arbeidet deres i høy eller noen grad blir styrt av fastlagte rutiner. Blant alle sysselsatte gjelder dette 66 prosent. Hvis man med fastlagte rutiner tenker på rammen rundt en skoledag, delt opp i faste timer og pauser, så er dette fortsatt den mest vanlige arbeidsformen i skolen. Derfor er det kanskje ikke så unaturlig at de fleste lærere oppgir at arbeidet blir styrt av nettopp dette. Noen færre lærere, 72 prosent, oppgir at arbeidet deres i høy eller noen grad blir styrt av presise resultatkrav eller tidsfrister. Her er nivået blant alle sysselsatte omtrent likt som hos lærerne.

Vi finner ikke signifikante forskjeller mellom menn og kvinner, lærere i ulike aldersgrupper eller lærere i grunn- og videregående skole.

Lærerne har på 1990-tallet fått en arbeidssituasjon som i økt grad styres av ytre forhold, som kolleger, tidsfrister og fastlagte rutiner. Lærernes arbeid styres også i høyere grad av ytre forhold enn andre sysselsatte. Samtidig preges lærernes arbeidsdag av at de i høy grad selv kan bestemme over andre sider ved jobben sin, som hvilke arbeidsoppgaver de kan få, hvordan de skal gjøre arbeidet og hvilke kvalitetskrav som skal stilles. Selv om arbeidet til lærere er styrt av en rekke forhold, har de store muligheter til å påvirke innholdet i arbeidet sitt.

Tabell 3.17. Ulike forhold arbeid styres av, blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent¹

	Lærere			Alle sysselsatte	
	1989	1993	1996	2000	2000
I hvilken grad er arbeidet ditt styrt av²					
<i>Arbeidskamerater / kolleger?</i>					
I høy grad				10	13
I noen grad				43	31
I liten grad				35	32
Ikke i det hele tatt				12	23
Nesten hele tiden	6	8	4		
Omtrent 3/4 av tiden	6	3	3		
Omtrent 1/2 av tiden	6	5	15		
omtrent 1/4 av tiden	11	18	25		
Sjelden eller aldri	70	66	52		
<i>Kunder, klienter, elever el. liknende?</i>					
I høy grad				56	49
I noen grad				29	24
I liten grad				11	12
Ikke i det hele tatt				4	16
Nesten hele tiden	40	44	27		
Omtrent 3/4 av tiden	17	14	11		
Omtrent 1/2 av tiden	11	15	14		
omtrent 1/4 av tiden	11	10	14		
Sjelden eller aldri	20	17	34		
<i>Maskiner, teknisk utstyr eller samleband?</i>					
I høy grad				1	15
I noen grad				9	11
I liten grad				23	17
Ikke i det hele tatt				68	57
Nesten hele tiden	0	1	1		
Omtrent 3/4 av tiden	0	1	0		
Omtrent 1/2 av tiden	1	1	2		
omtrent 1/4 av tiden	0	3	6		
Sjelden eller aldri	98	95	90		
<i>Arbeid styrt av fastlagte rutiner?³</i>					
I høy grad				38	32
I noen grad				43	34
I liten grad				13	20
Ikke i det hele tatt				6	14
<i>Tidsfrister / fastlagte rutiner (1989-1996)</i>					
<i>Presise resultatkrav eller tidsfrister (2000)⁴</i>					
I høy grad				28	43
I noen grad				44	28
I liten grad				18	15
Ikke i det hele tatt				10	15
Nesten hele tiden	48	60	58		
Omtrent 3/4 av tiden	18	15	20		
Omtrent 1/2 av tiden	10	10	12		
omtrent 1/4 av tiden	5	6	5		
Sjelden eller aldri	20	8	4		
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ Svaralternativene for 1989-1996 og for 2000 er forskjellig.² I 1989-1996 er formuleringen arbeidstempoet, i 2000 er formuleringen arbeidet³ Arbeid styrt av fastlagte rutine: har vi bare tall for i 2000⁴ Tidsfrister / fastlagte rutiner var spørsmålsformuleringen i 1989-1996, Presise resultatkrav eller tidsfrister var spørsmålsformuleringen i 2000

Tabell 3.18. Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter kjønn, 1989-2000. Prosent¹

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
I hvilken grad er arbeidet ditt styrt av²								
<i>Arbeidskamerater / kolleger?</i>								
I høy grad							9	11
I noen grad							43	43
I liten grad							39	33
Ikke i det hele tatt							10	13
Nesten hele tiden	2	9	10	8	4	4		
Omtrent 3/4 av tiden	7	6	2	3	3	4		
Omtrent 1/2 av tiden	10	3	2	7	11	19		
omtrent 1/4 av tiden	9	13	14	20	27	24		
Sjelden eller aldri	72	68	72	62	55	49		
<i>Kunder, klienter, elever el. liknende?</i>								
I høy grad							51	58
I noen grad							31	28
I liten grad							14	9
Ikke i det hele tatt							3	5
Nesten hele tiden	38	41	42	46	26	27		
Omtrent 3/4 av tiden	19	16	19	10	11	11		
Omtrent 1/2 av tiden	8	14	16	13	13	15		
omtrent 1/4 av tiden	14	9	6	12	14	15		
Sjelden eller aldri	21	20	16	18	36	32		
<i>Maskiner, teknisk utstyr eller samlebånd?</i>								
I høy grad							2	1
I noen grad							11	7
I liten grad							21	24
Ikke i det hele tatt							66	68
Nesten hele tiden	1	0	1	0	1	1		
Omtrent 3/4 av tiden	1	0	0	1	1	0		
Omtrent 1/2 av tiden	3	0	2	1	2	2		
omtrent 1/4 av tiden	0	0	7	0	5	8		
Sjelden eller aldri	94	100	89	98	92	89		
<i>Arbeid styrt av fastlagte rutiner?³</i>								
I høy grad							36	39
I noen grad							45	42
I liten grad							13	12
Ikke i det hele tatt							6	6
<i>Tidsfrister / fastlagte rutiner (1989-1996)</i>								
<i>Presise resultatkrav eller tidsfrister (2000)⁴</i>								
I høy grad							26	29
I noen grad							48	41
I liten grad							16	20
Ikke i det hele tatt							10	9
Nesten hele tiden	46	48	56	64				
Omtrent 3/4 av tiden	20	16	19	13				
Omtrent 1/2 av tiden	10	11	8	12				
omtrent 1/4 av tiden	4	5	6	6				
Sjelden eller aldri	19	20	10	6				
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ Svaralternativene for 1989-1996 og for 2000 er forskjellig.² I 1989-1996 er formuleringen arbeidstempoet, i 2000 er formuleringen arbeidet³ Arbeid styrt av fastlagte rutine: har vi bare tall for i 2000⁴ Tidsfrister / fastlagte rutiner var spørsmålsformuleringen i 1989-1996, Presise resultatkrav eller tidsfrister var spørsmålsformuleringen i 2000.

Tabell 3.19. Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter alder, 1989-2000. Prosent¹

	1989		1993		1996		2000	
	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67
I hvilken grad er arbeidet ditt styrt av²								
<i>Arbeidskamerater / kolleger?</i>								
I høy grad							11	10
I noen grad							46	41
I liten grad							33	37
Ikke i det hele tatt							10	12
Nesten hele tiden	7	5	7	10	6	2		
Omtrent 3/4 av tiden	6	6	4	1	3	4		
Omtrent 1/2 av tiden	6	5	6	3	16	14		
omtrent 1/4 av tiden	12	10	22	12	23	26		
Sjelden eller aldri	68	74	60	73	51	53		
<i>Kunder, klienter, elever el. liknende?</i>								
I høy grad							62	51
I noen grad							24	32
I liten grad							9	13
Ikke i det hele tatt							4	4
Nesten hele tiden								
Omtrent 3/4 av tiden	36	47	40	50	20	31		
Omtrent 1/2 av tiden	17	18	13	15	13	10		
omtrent 1/4 av tiden	14	7	22	6	16	13		
Sjelden eller aldri	14	5	14	4	15	14		
<i>Maskiner, teknisk utstyr eller samlebånd?</i>								
I høy grad							2	1
I noen grad							8	9
I liten grad							22	23
Ikke i det hele tatt							67	67
Nesten hele tiden	0	1	1	0	0	2		
Omtrent 3/4 av tiden	1	0	0	1	0	0		
Omtrent 1/2 av tiden	1	3	2	1	2	2		
omtrent 1/4 av tiden	0	0	3	3	6	7		
Sjelden eller aldri	99	96	95	95	91	90		
<i>Arbeid styrt av fastlagte rutiner?³</i>								
I høy grad							38	38
I noen grad							39	46
I liten grad							14	12
Ikke i det hele tatt							7	5
<i>Tidsfrister / fastlagte rutiner (1989-1996)</i>								
<i>Presise resultatkrav eller tidsfrister (2000)⁴</i>								
I høy grad							29	27
I noen grad							36	49
I liten grad							26	13
Ikke i det hele tatt							8	11
Nesten hele tiden	48	47	57	64				
Omtrent 3/4 av tiden	14	25	16	14				
Omtrent 1/2 av tiden	13	6	13	8				
omtrent 1/4 av tiden	6	1	8	3				
Sjelden eller aldri	19	21	7	10				
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ Svaralternativene for 1989-1996 og for 2000 er forskjellig.² I 1989-1996 er formuleringen arbeidstempoet, i 2000 er formuleringen arbeidet³ Arbeid styrt av fastlagte rutine: har vi bare tall for i 2000⁴ Tidsfrister / fastlagte rutiner var spørsmålsformuleringen i 1989-1996, Presise resultatkrav eller tidsfrister var spørsmålsformuleringen i 2000.

Tabell 3.20. Ulike forhold arbeid styres av for lærere, etter skoletype, 1996-2000. Prosent¹

	1989		1993	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
I hvilken grad er arbeidet ditt styrt av²				
<i>Arbeidskamerater / kolleger?</i>				
I høy grad			13	4
I noen grad			47	34
I liten grad			30	47
Ikke i det hele tatt			10	15
Nesten hele tiden	5	3		
Omtrent 3/4 av tiden	5	1		
Omtrent 1/2 av tiden	20	6		
omtrent 1/4 av tiden	23	30		
Sjelden eller aldri	47	60		
<i>Kunder, klienter, elever el. liknende?</i>				
I høy grad			55	57
I noen grad			27	33
I liten grad			12	10
Ikke i det hele tatt			5	1
Nesten hele tiden	29	23		
Omtrent 3/4 av tiden	12	10		
Omtrent 1/2 av tiden	13	16		
omtrent 1/4 av tiden	17	9		
Sjelden eller aldri	29	41		
<i>Maskiner, teknisk utstyr eller samlebånd?</i>				
I høy grad			0	4
I noen grad			5	16
I liten grad			22	24
Ikke i det hele tatt			73	56
Nesten hele tiden	1	1		
Omtrent 3/4 av tiden	0	1		
Omtrent 1/2 av tiden	2	3		
omtrent 1/4 av tiden	5	8		
Sjelden eller aldri	92	87		
<i>Arbeid styrt av fastlagte rutiner?³</i>				
I høy grad			42	30
I noen grad			42	45
I liten grad			12	15
Ikke i det hele tatt			4	10
<i>Tidsfrister / fastlagte rutiner (1989-1996)Presise resultatkrav eller tidsfrister (2000)⁴</i>				
I høy grad			25	35
I noen grad			44	44
I liten grad			21	12
Ikke i det hele tatt			10	9
Nesten hele tiden				
Omtrent 3/4 av tiden				
Omtrent 1/2 av tiden				
omtrent 1/4 av tiden				
Sjelden eller aldri				
Antall personer	134	138	208	256

¹ Svaralternativene for 1996 og for 2000 er forskjellig.

² I 1996 er formuleringen arbeidstempoet, i 2000 er formuleringen arbeidet

³ Arbeid styrt av fastlagte rutine: har vi bare tall for i 2000

⁴ Tidsfrister / fastlagte rutiner var spørsmålsformuleringen i 1996, Presise resultatkrav eller tidsfrister var spørsmålsformuleringen i 2000.

3.5. Endret samarbeidsklima

Samarbeidsklimaet i skoleverket har endret seg på 1990-tallet. Fra 1989 til 1996 var det dårlige forhold mellom ansatte og elever som var vanligst. I 2000 var dette endret til at dårlige forhold mellom ansatte og ledelse var mest utbredt. Det har vært en økning i utsatthet for vold blant lærere, og flere lærere enn andre sysselsatte opplever jobben som en psykisk belastning.

Stabilt samarbeidsklima med ledelsen og bedre med elevene

For å belyse samarbeidsklimaet på arbeidsplassen blir en i levekårsundersøkelsene spurt om i hvilken grad en opplever dårlige forhold mellom ansatte og ledelsen, mellom ansatte og mellom ansatte og kunder/klienter/elever. Disse spørsmålene er ment som indikatorer på konfliktnivået og samarbeidsklimaet på arbeidsplassen. At man ikke opplever dårlige forhold mellom ulike

aktører behøver ikke bety at det ikke er konflikter mellom disse, men at aktørene opplever at det er takhøyde for konflikter og at de blir håndtert på en fornuftig måte av aktørene. Dersom det er dårlige forhold mellom ulike aktører vil uenighet og konflikter oftere bli håndtert på en mindre konstruktiv måte og samarbeidsklimaet være dårlig. Forstått på denne måten kan man si at disse spørsmålene er en mer direkte indikator på samarbeidsklimaet enn på konfliktnivået på arbeidsplassen.

Samarbeidsklimaet mellom ansatte og ledelsen i skolen har vært stabilt i hele perioden. I overkant av fire av ti opplever ofte eller av og til dårlige forhold mellom ledelse og ansatte. Andelen som sjelden opplever slike problem har ligget stabilt på om lag fire av ti i alle undersøkelsesårene, mens andelen som aldri opplever dårlige forhold mellom ansatte og ledelsen har vært relativt stabil på om lag 15-20 prosent.

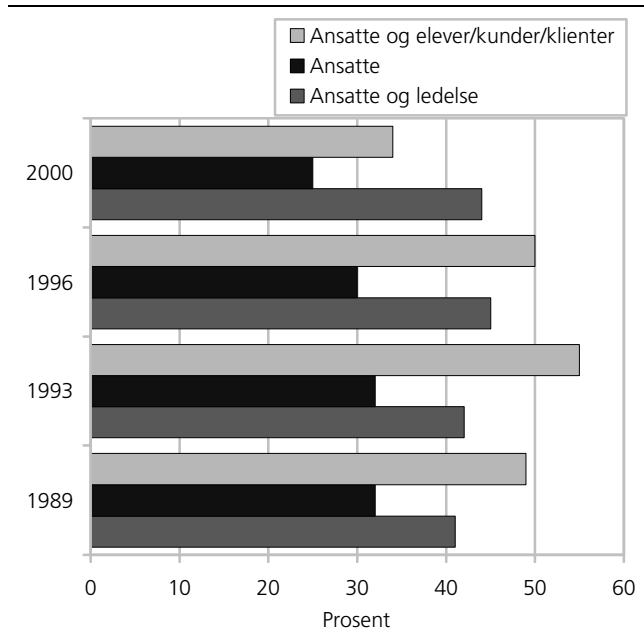
Opplevelsen av dårlig forhold mellom ansatte og elever var stabilt fra 1989 til 1996, da omtrent halvparten opplevde dette ofte eller av og til. I 2000 sank imidlertid denne andelen til 34 prosent. Dette var en signifikant endring fra tidligere undersøkelser, og medførte også at denne andelen var signifikant lavere enn andelen som opplevde dårlige forhold mellom ledelse og ansatte. I 1989 og 1993 var forholdet motsatt, mens det i 1996 ikke var noen signifikante forskjeller.

I hele perioden har det minste problemet vært dårlig forhold mellom ansatte. I 2000 var det én av fire lærere som ofte eller av og til opplevde dårlige forhold mellom ansatte. Andelen var litt høyere de tidligere årene, men denne forskjellen er ikke signifikant.

Samarbeidsklimaet i skolen ser ut til å være dårligere enn i yrkeslivet ellers. Mens det var 44 prosent av lærerne som ofte eller av og til opplevde dårlige forhold mellom ledelse og ansatte, var den tilsvarende andelen blant sysselsatte generelt på 28 prosent. Også dårlig forhold mellom ansatte er litt høyere blant lærerne enn blant sysselsatte generelt, 25 mot 18 prosent. Spørsmålet om dårlig forhold mellom ansatte og kunder/klienter/elever er kanskje ikke helt egnet til å sammenligne samarbeidsklimaet i skoleverket med andre arbeidsplasser. Lærere har et tettere arbeidsforhold til sine elever enn en gjennomsnittlig sysselsatt har til sine kunder eller klienter. Men også her er trenden et dårligere samarbeidsklima blant lærere enn generelt i den sysselsatte befolkningen, med andeler på henholdsvis 34 og 22 prosent.

Vi har sett nærmere på om alder og kjønn har betydning for vurderingen av samarbeidsklimaet i skolen, men vi finner ikke signifikante forskjeller på bakgrunn av dette. Spørsmålet gjelder da også samarbeidsklimaet på arbeidsplassen, ikke konflikter en nødvendigvis har vært en part i selv. Vi finner heller ikke signifikante forskjeller mellom lærere i grunnskolen og videregående skole.

Figur 3.10. Andel som ofte eller av og til opplever dårlig forhold med ulike aktører, alle lærere, 1989-2000. Prosent

Kilde: Arbeidslivsundersøkelsene 1989 og 1993 og leveårsundersøkelsene 1996 og 2000.

Et annet spørsmål som gir et bilde av samarbeidsklimaet på arbeidsplassen er om en føler seg ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben. I 1989 og 1993 var det om lag én av ti som opplevde dette en gang i uken eller mer. I 2000 var andelen nede i 3 prosent. Litt over halvparten av lærerne har i hele perioden aldri opplevd å føle seg ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben. Vi finner ikke store endringer over tid i utsatthet for kritikk på jobben.

Lærerne opplever slike vanskeligheter litt oftere enn sysselsatte generelt. 36 prosent av lærerne opplever dette en gang i måneden eller oftere, mot 27 prosent blant sysselsatte generelt. Heller ikke her er det blant lærerne signifikante forskjeller på kvinner og menn, eldre og yngre eller på lærere i grunnskolen og videregående skole.

De fleste er fornøyd med det sosiale miljøet

I vurderingen av hvordan beskrivelsen "at det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen" passer, er det litt flere lærere som mener dette passer svært godt i 2000 enn i 1996, med henholdsvis 46 og 39 prosent. Slår en sammen beskrivelsen svært godt og godt er det imidlertid ingen forskjell fra 1996 til 2000. På begge tidspunktene er det 7 prosent som ikke mener at denne beskrivelsen passer svært godt eller godt. Dette er identisk med nivået for hele den sysselsatte befolkningen. Det er litt flere blant sysselsatte generelt som mener beskrivelsen passer svært godt enn blant lærere, 56 mot 46 prosent. Men slår en sammen svært godt og godt forsvinner forskjellen.

Omtrent like mange lærere som mener at beskrivelsen "at det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen" passer svært godt eller godt er også svært eller ganske fornøyd med forholdet mellom en selv og de en jobber sammen med. I overkant av ni av ti lærere mener dette. Svært få er ganske eller svært misfornøyd. Lærerne avviker her ikke fra sysselsatte generelt.

Ingen av disse indikatorene på sosialt miljø viser noen forskjeller mellom kvinnelige og mannlige lærere, mellom yngre og eldre lærere, eller mellom lærere i grunnskolen og den videregående skole.

Økende vold mot lærere

Det har vært en økning i andel lærere som er utsatt for vold eller trussel om vold på arbeidsplassen. Dette gjelder de som opplever dette en eller flere ganger i måneden. I 1989 (både i 1989 og 1993 var svar-kategorien "ja, et par ganger i måneden") var denne andelen 4 prosent. I 1993 var den økt til 6 prosent og i 2000 til 10 prosent. Om lag like mange, 1 til 2 prosent, var i hele perioden utsatt for dette en eller flere ganger i uka. Det er altså flere som opplever vold eller trussel om vold, men ikke flere som opplever det ukentlig.

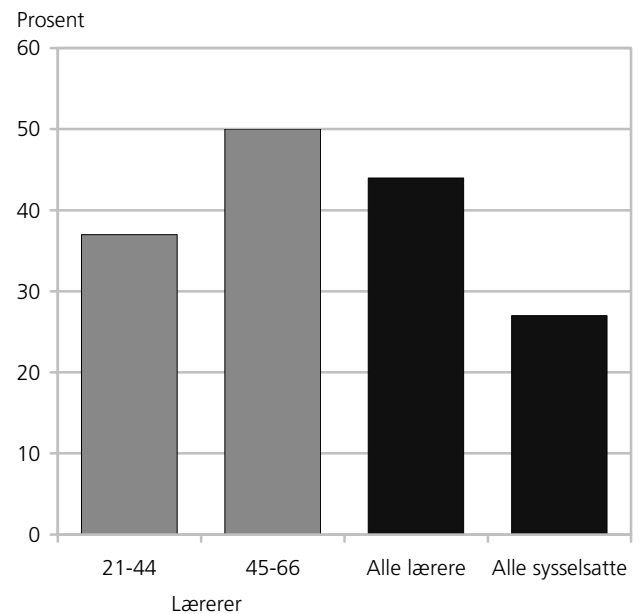
Litt flere lærere er utsatt for vold eller trussel om vold på arbeidsplassen enn gjennomsnittet for hele den sysselsatte befolkningen. Mens 89 prosent av lærerne svarte "nei" på spørsmål om utsatthet for vold var det 94 prosent som svarte det samme blant befolkningen generelt. Denne forskjellen på 5 prosentpoeng er signifikant. Vi finner ikke signifikante forskjeller blant lærerne etter kjønn, alder eller skoletype.

Svært få blir utsatt for plaging eller ubehagelig erting av arbeidskamerater eller for uønsket seksuell oppmerksomhet. I 1989 og 1993 var det fra 1 til 3 prosent som opplevde dette et par ganger i måneden eller oftere. Dette spørsmålet ble ikke stilt til tilleggsutvalget av lærere i 1996 og 2000.

Er læreryrket en psykisk påkjenning?

Samarbeidsklimaet i skolen er altså dårligere enn på arbeidsplasser generelt, og det har vært en økning i utsatthet for vold. Er det så mange lærere som mener at deres yrke er en psykisk påkjenning? I 1993 svarte to av ti lærere at arbeidet var svært belastende. Sju av ti syntes jobben var noe belastende, mens én av ti ikke syntes jobben var psykisk belastende. Fra og med 1996 ble spørsmålet stilt noe annerledes, og da var det 52 prosent som daglig i noen eller høy grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning. Tilsvarende andel i 2000 var 44. Denne endringen er ikke signifikant, og vi kan dermed ikke konkludere noe sikkert om det har vært en endring på 1990-tallet når det gjelder den psykiske påkjenningen i læreryrket.

Figur 3.11. Andel som i noen eller høy grad opplever jobben som en psykisk påkjenning, alle lærere, lærere etter alder og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

Mens 44 prosent av lærerne i noen eller høy grad daglig opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning, var den tilsvarende andelen blant alle sysselsatte på 27 prosent. Det er vanskelig å si om det er en sammenheng mellom dårlig samarbeidsklima og i hvilken grad man oppfatter arbeidet som en psykisk påkjenning, men det er rimelig å anta at et dårlig samarbeidsklima kan være én årsak til økt psykisk påkjenning i jobben.

Det er ikke forskjeller på kvinner og menn i vurderingen av dette, men eldre lærere ser i noen grad ut til å vurdere den psykiske påkjenningen som høyere enn yngre lærere. Det var ingen signifikante forskjeller i 1996, men i 2000 var andelen som i noen eller høy grad opplevde arbeidet som en psykisk påkjenning blant eldre og yngre lærere henholdsvis 50 og 37 prosent. Det er ingen signifikante forskjeller mellom lærer i grunnskolen og i videregående skole.

Flere lærere opplever ansvar for liv på jobben

Er lærernes arbeid slik at eget eller andres liv settes i fare hvis man gjør feil i jobben? I 1989 ble det bare stilt spørsmål om *andres* liv kunne settes i fare hvis man gjorde feil i jobben. Nær 8 av 10 lærere oppga at dette sjelden eller aldri gjaldt dem. Men nær 1 av 10 lærere oppga at dette gjaldt dem nesten hele tiden. Denne andelen har sunket. I 1993 oppga 3 prosent av lærerne at eget eller andres liv nesten hele tiden var i fare hvis man gjorde feil i jobben. Hele 94 prosent oppga at dette sjelden eller aldri gjaldt dem. I 2000 gikk andelen som sjelden eller aldri opplevde dette ned til 86 prosent, mens andelen som ¼ av tiden opplevde dette gikk noe opp. Lærernes arbeid er i mindre grad enn den generelle sysselsattes arbeid slik at eget eller

andres liv settes i fare hvis man gjør feil i jobben. Mens 8 prosent av lærerne mesteparten av tiden opplevde at eget eller andres liv settes i fare dersom en gjør feil i jobben, var den tilsvarende andelen blant sysselsatte generelt på 19 prosent. Kjønn, alder eller skoletype har ingen betydning blant lærere for vurderingen av dette spørsmålet.

Litt færre er fornøyd med jobben

Det har vært en nedgang i andel lærere som alt i alt er svært eller ganske fornøyd med jobben. I 1989 var andelen på 94 prosent, i 1993 og 1996 på 90 prosent, og i 2000 på 87 prosent. Samtidig har det vært en økning i lærere som verken er fornøyd eller misfornøyd, fra 4 prosent i 1989 til 12 prosent i 2000.

Selv om det har vært en nedgang i andel lærer som er svært eller ganske fornøyd med jobben, skiller ikke lærerne seg ut fra sysselsatte ellers på dette feltet. Vi finner heller ingen forskjeller mellom mannlige og kvinnelige lærer, yngre og eldre lærere eller mellom lærere i grunnskolen og i videregående skole.

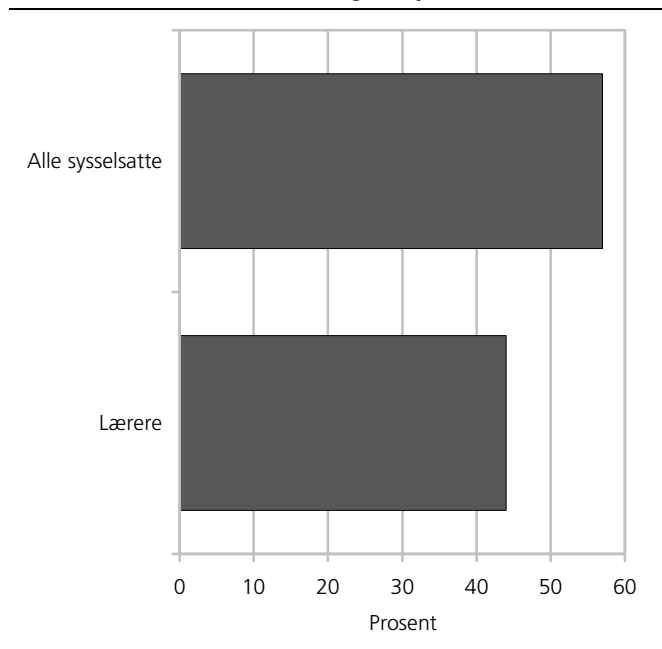
Men litt flere er fornøyd med lønnen

Lærerne er en av de yrkesgruppene som har kjempet hardest det siste tiåret for å få høyere lønn. Trussel om streik har vært et mye benyttet våpen ved lønnsoppgjørene, til glede for mang en elev i eksamenstider. Lærerne har av mange blitt oppfattet som lønnstapere i samfunnet, og deres lønnskrav har blitt møtt med mye sympati av folk flest. På slutten av 1990-tallet fikk lærerne gjennomslag for en del av kravene, og noe av dette skulle gjenspeile seg i vurderingen av lønnen i 2000 sammenlignet med 1996. Vi ser da også en økning blant lærerne i andel som er svært eller ganske fornøyd med lønnen, fra 37 prosent i 1996 til 44 prosent i 2000. Denne økningen er ikke statistisk sikker, men hvis en ser på nedgangen i andel lærere som er ganske eller svært misfornøyd med lønnen finner vi en signifikant forskjell. Mens 44 prosent av lærerne var ganske eller svært misfornøyd med lønnen i 1996 var andelen sunket til 34 prosent i 2000.

Likevel er lærerne i 2000 klart mindre fornøyd med lønnen enn sysselsatte generelt. 44 prosent av lærerne var altså ganske eller svært fornøyd med lønnen, mot 57 prosent av alle sysselsatte. De siste lønnsavtalene for lærerne har kommet etter denne undersøkelsen, men det kan altså se ut som om det fortsatt er et stykke igjen til lærerne er like fornøyd med lønna som resten av befolkningen.

Alder har betydning for hvor fornøyd man er med lønnen sin. Lærere i alderen 45-66 år er mer fornøyd med lønnen sin enn lærere som er yngre. Om man er kvinne eller mann eller om man jobber i grunnskolen eller videregående skole, har derimot lite å si for hvor fornøyd man er med lønnen blant lærere.

Figur 3.12. Andel som er ganske eller svært misfornøyd med lønn/inntekt - lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

Tabell 3.21. Samarbeidsklima for lærere 1989-2000 og alle syssesatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Hvor ofte opplever du dårlige forhold mellom ledelse og ansatte?					
Ofte	9	3	7	7	6
Av og til	32	39	38	37	22
Sjelden	40	41	43	41	37
Aldri	20	17	12	15	34
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte?					
Ofte	3	2	2	1	2
Av og til	29	30	28	24	16
Sjelden	47	53	58	56	39
Aldri	22	15	13	19	43
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte og elever?					
Ofte	11	7	7	4	3
Av og til	38	48	43	30	19
Sjelden	40	38	43	50	50
Aldri	10	7	7	17	28
Hender det at du føler det ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben?					
En eller flere ganger i uka				3	4
En eller flere ganger i måneden				33	23
Nei				64	73
Ja, daglig	1	0			
Ja, et par ganger i uken	1	5			
Ja, ca. 1 gang i uken	6	6			
Ja, et par ganger i måneden	36	35			
Nei	56	53			
Antall personer	223	203	272	454	2 523

Tabell 3.22. Samarbeidsklima for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Hvor ofte opplever du dårlige forhold mellom ledelse og ansatte?								
Ofte	7	11	2	4	7	7	6	8
Av og til	29	33	37	41	34	42	33	39
Sjelden	46	36	46	36	43	43	46	37
Aldri	18	20	14	19	16	9	15	15
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte?								
Ofte	1	4	1	2	3	2	0	2
Av og til	30	28	31	30	26	30	18	27
Sjelden	47	47	54	53	56	60	61	53
Aldri	22	22	14	15	16	9	21	18
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte og elever?								
Ofte	11	12	6	8	5	8	5	3
Av og til	38	38	48	47	36	50	31	29
Sjelden	41	39	39	37	54	33	47	51
Aldri	10	11	7	8	5	8	17	17
Hender det at du føler det ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben?								
En eller flere ganger i uka							3	3
En eller flere ganger i måneden							31	33
Nei							66	62
Ja, daglig								
Ja, et par ganger i uken	1	2	1	-				
Ja, ca. 1 gang i uken	-	2	6	5				
Ja, et par ganger i måneden	3	8	9	3				
Nei	34	37	34	36				
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

Tabell 3.23. Samarbeidsklima for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Hvor ofte opplever du dårlige forhold mellom ledelse og ansatte?								
Ofte	11	6	4	2	6	8	10	6
Av og til	30	34	42	36	41	36	37	37
Sjelden	41	38	38	43	44	42	39	41
Aldri	18	22	15	19	9	14	13	17
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte?								
Ofte	3	2	3	-	2	2	3	0
Av og til	29	29	33	27	32	25	27	21
Sjelden	50	41	53	54	56	59	51	59
Aldri	19	27	12	19	10	14	18	20
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte og elever?								
Ofte	14	7	5	9	9	5	1	5
Av og til	36	43	54	40	51	38	28	31
Sjelden	41	38	37	40	34	49	54	46
Aldri	9	12	4	11	5	7	17	17
Hender det at du føler det ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben?								
En eller flere ganger i uka							3	3
En eller flere ganger i måneden							30	35
Nei							67	62
Ja, daglig								
Ja, et par ganger i uken	1	2	-	1				
Ja, ca. 1 gang i uken	2	-	6	4				
Ja, et par ganger i måneden	7	4	4	8				
Nei	37	34	38	33				
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

Tabell 3.24. Samarbeidsklima for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Hvor ofte opplever du dårlige forhold mellom ledelse og ansatte?				
Ofte	5	12	6	10
Av og til	38	38	35	41
Sjelden	46	38	43	35
Aldri	12	12	16	13
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte?				
Ofte	1	4	1	2
Av og til	27	29	23	25
Sjelden	62	49	56	56
Aldri	10	17	20	17
Hvor ofte opplever du dårlig forhold mellom ansatte og elever?				
Ofte	8	5	4	4
Av og til	41	47	31	28
Sjelden	44	43	49	50
Aldri	7	6	16	18
Hender det at du føler det ille til mote eller nedfor på grunn av kritikk eller vanskeligheter på jobben?				
En eller flere ganger i uka			1	7
En eller flere ganger i måneden			33	33
Nei			65	61
Antall personer	134	138	208	256

Tabell 3.25. Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Hvordan passer følgende beskrivelse: At det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen?					
Svært godt			39	46	56
Godt			55	47	37
Mindre godt			5	6	4
Dårlig			2	1	3
Svært dårlig			-	0	-
Passer følgende beskrivelse: At arbeidsmiljøet er godt?					
Helt riktig	59	54			
Nokså riktig	34	37			
Nokså uriktig	4	6			
Helt uriktig	3	1			
Hvor tilfreds er du med forholdet mellom deg og dem du jobber sammen med?					
Svært fornøyd			40	42	47
Ganske fornøyd			53	50	42
Verken fornøyd eller misfornøyd			5	6	5
Ganske misfornøyd			1	1	1
Svært misfornøyd			1	1	1
Jobber alene			1	0	4
Er du utsatt for vold eller trussel om vold på din arbeidsplass?					
En eller flere ganger i uka				1	1
En eller flere ganger i måneden				10	5
Ja, daglig	0	1			
Ja, et par ganger i uken	0	0			
Ja, ca. 1 gang i uken	0	1			
Ja, et par ganger i måneden	4	6			
Nei	95	92			
Hender at du selv blir utsatt for plaging eller ubehagelig erting av arbeidskamerater?					
Ja, et par ganger i uken	0	0			
Ja, et par ganger i måneden	2	1			
Nei	97	99			
Hender det at du selv blir utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet, kommentarer e.l.?					
Ja, daglig		0			
Ja, et par ganger i uken		0			
Ja, et par ganger i måneden	1	1			
Nei	99	98			
Antall personer	223	203	272	454	2 523

Tabell 3.26. Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Hvordan passer følgende beskrivelse: At det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen?								
Svært godt					36	41	42	49
Godt					57	53	51	44
Mindre godt					5	5	7	6
Dårlig					2	2	1	1
Svært dårlig					-	-	-	-
Passer følgende beskrivelse: At arbeidsmiljøet er godt?								
Helt riktig	61	58	50	58				
Nokså riktig	33	35	44	35				
Nokså uriktig	4	4	5	7				
Helt uriktig	2	3	1	1				
Hvor tilfreds er du med forholdet mellom deg og dem du jobber sammen med?								
Svært fornøyd					32	46	37	45
Ganske fornøyd					58	49	57	45
Verken fornøyd eller misfornøyd					7	2	5	7
Ganske misfornøyd					-	1	1	0
Svært misfornøyd					2	-	-	1
Jobber alene					-	2	0	1
Er du utsatt for vold eller trussel om vold på din arbeidsplass?								
En eller flere ganger i uka							2	0
En eller flere ganger i måneden							7	11
Nei							91	88
Ja, daglig	-	1	1	1				
Ja, et par ganger i uken	-	1	-	-				
Ja, ca. 1 gang i uken	-	1	1	1				
Ja, et par ganger i måneden	5	2	4	8				
Nei	95	95	94	91				
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

Tabell 3.27. Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Hvordan passer følgende beskrivelse: At det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen?								
Svært godt					34	42	49	44
Godt					59	52	42	50
Mindre godt					4	5	8	5
Dårlig					2	1	1	1
Svært dårlig					-	-	-	-
Passer følgende beskrivelse: At arbeidsmiljøet er godt?								
Helt riktig	58	62	49	61				
Nokså riktig	35	32	47	28				
Nokså uriktig	4	4	3	10				
Helt uriktig	3	2	1	1				
Hvor tilfreds er du med forholdet mellom deg og dem du jobber sammen med?								
Svært fornøyd					38	41	47	38
Ganske fornøyd					55	52	40	57
Verken fornøyd eller misfornøyd					5	4	8	5
Ganske misfornøyd					-	1	1	0
Svært misfornøyd					-	2	2	-
Jobber alene					1	1	1	0
Er du utsatt for vold eller trussel om vold på din arbeidsplass?								
En eller flere ganger i uka							1	1
En eller flere ganger i måneden							12	8
Nei							86	91
Ja, daglig	1	-	-	2				
Ja, et par ganger i uken	1	-	-	-				
Ja, ca. 1 gang i uken	1	-	2	-				
Ja, et par ganger i måneden	4	2	6	5				
Nei	94	98	92	92				
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

Tabell 3.28. Sosialt miljø, vold og trakassering for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Hvordan passer følgende beskrivelse: At det er et godt sosialt miljø på arbeidsplassen?				
Svært godt	38	41	48	42
Godt	57	51	47	47
Mindre godt	5	5	4	9
Dårlig	1	3	0	1
Svært dårlig	-	-	-	-
Hvor tilfreds er du med forholdet mellom deg og dem du jobber sammen med?				
Svært fornøyd	41	38	44	38
Ganske fornøyd	54	51	49	52
Verken fornøyd eller misfornøyd	2	9	5	9
Ganske misfornøyd	-	1	-	2
Svært misfornøyd	2	-	1	-
Jobber alene	2	1	0	0
Er du utsatt for vold eller trussel om vold på din arbeidsplass?				
En eller flere ganger i uka			1	1
En eller flere ganger i måneden			12	5
Nei			87	94
Antall personer	134	138	208	256

Tabell 3.29. Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Opplever du stort sett daglig ditt arbeid som en psykisk påkjenning?					
Ja, i høy grad			7	6	3
Ja, i noen grad			45	38	24
Nei			49	55	72
Hvor psykisk belastende synes du arbeidet ditt er?					
Svært belastende		20			
Noe belastende		68			
Ikke belastende		12			
Kan ditt eget eller andre menneskers liv og helse settes i fare dersom du gjør feil i jobben?					
Nesten hele tiden		2	3	3	3
Omtrent 3/4 av tiden		0	3	1	1
Halvparten av tiden		2	4	4	4
1/4 av tiden		1	9	6	6
Sjelden eller aldri		94	81	86	86
Kan andre menneskers liv settes i fare dersom du gjør feil i jobben?					
Nesten hele tiden	9				
Omtrent 3/4 av tiden	2				
Halvparten av tiden	4				
1/4 av tiden	8				
Sjelden eller aldri	77				
Alt i alt, hvor fornøyd er du med din jobb?					
Svært fornøyd	35	38	19	27	35
Ganske fornøyd	59	52	71	60	54
Verken fornøyd eller misfornøyd	4	5	8	12	8
Ganske misfornøyd	1	4	1	2	2
Svært misfornøyd	0	0	1	0	1
Hvor fornøyd er du med din lønn fra jobben/inntekt fra næringen?					
Svært fornøyd			3	6	13
Ganske fornøyd			34	38	44
Verken fornøyd eller misfornøyd			20	22	21
Ganske misfornøyd			33	26	16
Svært misfornøyd			11	8	7
Antall personer	223	203	272	454	2 523

Tabell 3.30. Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Opplever du stort sett daglig ditt arbeid som en psykisk påkjenning?								
Ja, i høy grad					8	5	6	6
Ja, i noen grad					44	46	38	38
Nei					48	49	56	55
Hvor psykisk belastende synes du arbeidet ditt er?								
Svært belastende			21	19				
Noe belastende			68	68				
Ikke belastende			11	13				
Kan ditt eget eller andre menneskers liv og helse settes i fare dersom du gjør feil i jobben?								
Nesten hele tiden							1	4
Omtrent 3/4 av tiden							2	0
Halvparten av tiden							5	3
1/4 av tiden							7	6
Sjelden eller aldri							85	86
Alt i alt, hvor fornøyd er du med din jobb?								
Svært fornøyd	31	38	34	42	17	20	24	28
Ganske fornøyd	63	56	54	51	68	73	61	58
Verken fornøyd eller misfornøyd	5	2	7	3	12	5	13	11
Ganske misfornøyd	-	2	5	4	2	1	1	2
Svært misfornøyd	-	1	-	-	2	1	-	-
Hvor fornøyd er du med din lønn fra jobben/inntekt fra næringen?								
Svært fornøyd					4	2	7	5
Ganske fornøyd					35	33	37	38
Verken fornøyd eller misfornøyd					14	26	19	23
Ganske misfornøyd					37	30	28	25
Svært misfornøyd					11	10	8	8
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

Tabell 3.31. Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Opplever du stort sett daglig ditt arbeid som en psykisk påkjenning?								
Ja, i høy grad					5	8	7	6
Ja, i noen grad					42	47	30	44
Nei					54	45	62	51
Hvor psykisk belastende synes du arbeidet ditt er?								
Svært belastende			19	22				
Noe belastende			71	64				
Ikke belastende			10	14				
Kan ditt eget eller andre menneskers liv og helse settes i fare dersom du gjør feil i jobben?								
Nesten hele tiden							2	3
Omtrent 3/4 av tiden							1	1
Halvparten av tiden							4	4
1/4 av tiden							6	6
Sjelden eller aldri							86	86
Alt i alt, hvor fornøyd er du med din jobb?								
Svært fornøyd	36	34	40	36	14	22	26	27
Ganske fornøyd	59	59	51	54	76	67	57	62
Verken fornøyd eller misfornøyd	4	4	4	7	8	9	14	11
Ganske misfornøyd	1	2	5	3	1	2	3	1
Svært misfornøyd	-	1	-	-	1	1	-	-
Hvor fornøyd er du med din lønn fra jobben/inntekt fra næringen?								
Svært fornøyd					4	2	7	5
Ganske fornøyd					35	33	37	38
Verken fornøyd eller misfornøyd					14	26	19	23
Ganske misfornøyd					37	30	28	25
Svært misfornøyd					11	10	8	8
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

Tabell 3.32. Psykisk påkjenning, ansvar, fornøydhhet med jobben generelt og med lønn for lærere, etter skoletype. 1989-2000. Prosent

	1989		1993	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Opplever du stort sett daglig ditt arbeid som en psykisk påkjenning?				
Ja, i høy grad	5	9	6	7
Ja, i noen grad	47	41	40	34
Nei	47	51	54	59
Kan ditt eget eller andre menneskers liv og helse settes i fare dersom du gjør feil i jobben?				
Nesten hele tiden			2	3
Omtrent 3/4 av tiden			0	2
Halvparten av tiden			4	3
1/4 av tiden			6	7
Sjelden eller aldri			87	84
Alt i alt, hvor fornøyd er du med din jobb?				
Svært fornøyd	17	21	27	25
Ganske fornøyd	74	64	59	60
Verken fornøyd eller misfornøyd	7	11	12	12
Ganske misfornøyd	1	2	1	2
Svært misfornøyd	1	1	-	-
Hvor fornøyd er du med din lønn fra jobben/inntekt fra næringen?				
Svært fornøyd	2	4	6	6
Ganske fornøyd	32	37	35	44
Verken fornøyd eller misfornøyd	20	20	22	21
Ganske misfornøyd	35	29	27	24
Svært misfornøyd	11	9	9	24
Antall personer	134	138	208	256

4 Fysisk arbeidsmiljø

Med fysisk arbeidsmiljø menes arbeidsplassens tekniske utforming, hvordan dette påvirker den enkelte og om sysselsatte eksponeres for ulike typer av fysiske miljøbelastninger som forurensning, støy, ugunstig klima, uheldige ergonomiske arbeidsstillinger og liknende.

Seks av ti lærere svarer i 2000 at de mesteparten av tiden eller en firedel av tiden er utsatt for tørr luft, trekk, dårlig ventilasjon og dårlig inneklime ellers. Lærere er utsatt for dette i mye større grad enn andre sysselsatte. Men lærere er i mindre grad enn andre sysselsatte utsatt for passiv røyking.

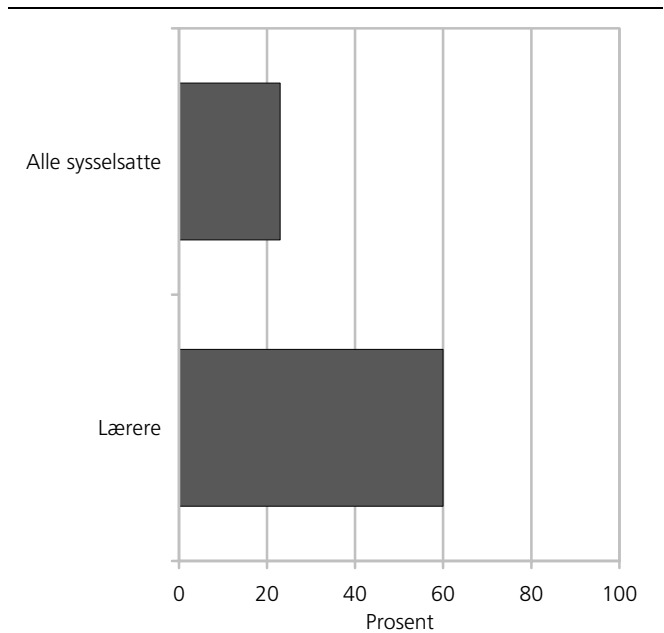
Lærernes arbeidsdag består i stor grad av arbeid som utføres stående, gående og i arbeidsstillinger som belaster armer og rygg ganske sterkt. Spørsmålsbatteriet om ergonomisk arbeidsmiljø viser at det ikke har vært store endringer i lærernes arbeidsmiljø på dette området på 1990-tallet. Det har vært en nedgang i andelen lærere som oppgir at de må arbeide med hendene løftet og en økning når det gjelder å arbeide med gjentatte ensidige bevegelser. Men det er forskjeller mellom lærernes ergonomiske arbeidsmiljø og alle sysselsatte. Lærerne beveger seg mer i arbeidet sitt enn andre, de arbeider i mindre grad i framoverbøyde stillinger, i stillinger som gir konstant belastning på ryggen og med gjentatte ensidige bevegelser, og lærerne løfter i mindre grad enn alle sysselsatte tungt flere ganger daglig i arbeidet sitt.

4.1. Lærernes innemiljø

Hvordan er lærernes innemiljø? Dårlig inneklime i skolen, dårlige og gamle skolebygg er ofte forhold som fokuseres i pressen. Ulike forhold kan belyse lærernes klimatiske arbeidsmiljø. Blant annet hvorvidt man i løpet av arbeidsdagen er utsatt for varme, kulde, trekk, tørr luft, dårlig ventilasjon og inneklime ellers. Forhold som dårlig arbeidslys, støy og passiv røyking har også betydning for innemiljøet.

Svært få lærere er utsatt for sterk varme eller sterk kulde, og det har ikke skjedd noen endring på dette området. Det har heller ikke vært noen endring i andel lærere som er utsatt for trekk, men andelen som er utsatt for tørr luft har steget. I 2000 svarer seks av ti

Figur 4.1. Andel som i sitt daglige arbeid er utsatt for dårlig inneklime, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

lærere at de mesteparten av tiden eller $\frac{1}{4}$ av tiden er utsatt for tørr luft, trekk, dårlig ventilasjon og dårlig inneklime ellers. Blant alle sysselsatte er andelen 23 prosent.

Andelen som er utsatt for passiv røyking har gått ned

Andelen som i arbeidstida er utsatt for passiv røyking har gått ned fra 1989 til 2000. Dette var også å forvente siden Røykeloven i mellomtiden har blitt innført. I 1989 var det 2 prosent som mesteparten av tiden var utsatt for passiv røyking og 5 prosent $\frac{1}{4}$ av tiden. I 1993 var andelen henholdsvis 3 og 4. I 2000, imidlertid, var det bare om lag 1 prosent som var utsatt mesteparten av tida og 1 prosent $\frac{1}{4}$ av tida. Sammenliknet med alle sysselsatte, er lærernes arbeidsmiljø på dette forholdet godt. Seks prosent av alle sysselsatte blir mesteparten av arbeidstiden sin utsatt for passiv røyking, mot 1 prosent av lærerne. Fem prosent blir utsatt for passiv røyking $\frac{1}{4}$ av tiden, mot 1 prosent av lærerne.

Tabell 4.1. Innemiljø blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Andel som er utsatt for					
Varme					
Mesteparten av tiden	2	1	5	1	4
1/4 av tiden	4	6	6	2	3
Svært lite utsatt	14	16	19	2	4
Ikke utsatt	80	77	69	95	89
Kulde					
Mesteparten av tiden	2	3	3	1	8
1/4 av tiden	4	7	6	3	6
Svært lite utsatt	23	19	29	7	7
Ikke utsatt	72	72	62	89	79
Trekk					
Mesteparten av tiden	6	8	5		
1/4 av tiden	5	7	6		
Svært lite utsatt	24	29	27		
Ikke utsatt	65	56	62		
Tørr luft					
Mesteparten av tiden	35	47	40		
1/4 av tiden	6	9	11		
Svært lite utsatt	20	18	20		
Ikke utsatt	39	26	29		
Trekk, tørr luft, dårlig ventilasjon, dårlig inneklima ellers¹					
Mesteparten av tiden				54	20
1/4 av tiden				6	4
Svært lite utsatt				2	2
Ikke utsatt				38	75
Sterk støy					
Mesteparten av tiden	4	4	6	6	8
1/4 av tiden	7	6	7	4	5
Svært lite utsatt for	28	27	22	6	5
Ikke utsatt for	62	63	65	84	83
Dårlig arbeidslys					
Mesteparten av tiden	6	8	14	5	6
1/4 av tiden	6	5	7	2	2
Svært lite utsatt	21	25	23	1	3
Ikke utsatt	68	62	56	91	89
Passiv røyking					
Mesteparten av tiden	2	3	0	1	6
1/4 av tiden	5	4	0	1	5
Svært lite utsatt for	26	25	9	2	9
Ikke utsatt for	67	68	91	96	80
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ Spørsmål om tørr luft og trekk ble stilt fra 1989 til 1996. I 2000 ble dette slått sammen med andre innemiljøforhold.

Få lærere utsatt for dårlig arbeidslys og støy

Andelen lærere som er utsatt for dårlig arbeidslys er liten og har holdt seg relativt stabil i perioden. I 1989 var 6 prosent utsatt for dårlig belysning mesteparten av tiden, mot 5 prosent i 2000. Det har vært små endringer når det gjelder andel som er utsatt for sterk støy. Med sterk støy mener man her så sterk støy at man må stå inntil hverandre og rope for å bli hørt. I 1989 og 1993 var 4 prosent av lærerne utsatt for sterk støy mesteparten av tiden, mens andelen var 6 prosent i 2000. Denne endringen er ikke signifikant. Lærernes arbeidsmiljø skiller seg ikke fra arbeidsmiljøet til alle sysselsatte på disse områdene.

På disse spørsmålene har vi ikke sett nærmere på bakgrunnsvariabler som kjønn, alder eller skoletype, fordi vi antar at de ulike innemiljøfaktorene vil være relativt likt fordelt.

4.2. Lærernes ergonomiske arbeidsmiljø

Et spørsmålsbatteri om ergonomisk arbeidsmiljø kan si noe om hvordan lærernes arbeidsmiljø er i forhold til ulike belastende stillinger. I hvor stor grad må lærerne:

- Sitte på huk / stå på kne
- Arbeide stående eller gående
- Arbeide med hendene løftet
- Arbeide i framoverbøyde stillinger uten støtte
- Arbeide i stillinger som gir konstant belastning på ryggen
- Arbeide med gjentatte ensidige bevegelser
- Løfte 5 eller flere ganger daglig 20 kg

Resultatene tyder på at det ikke har vært store endringer i lærernes arbeidsmiljø på dette området. Det er ingen eller svært få forskjeller på mannlige og kvinnelige lærere, lærere i ulike aldersgrupper og lærere i grunn- og videregående skole på disse spørsmålene.

Bare 5 prosent av lærerne oppga i 1989 at de måtte sitte på huk / kne i utstrakt grad i arbeidet sitt. Andelen har ikke endret seg nevneverdig i perioden fram til 2000. Flere kvinner enn menn oppgir i 2000 at de mesteparten av tiden eller en firedel av tiden må sitte på huk/stå på kne. Dette skyldes kanskje at flere kvinner enn menn jobber i grunnskolen og med de yngste barna. Dette ser vi også tydelig når vi bryter ned på grunnskole og videregående skole. 22 prosent av lærerne i grunnskolen må mesteparten av tiden eller 1/4 av tiden sitte på huk/på kne, mens bare 5 prosent av lærerne i den videregående skole oppgir dette. Også flere av de yngre enn de eldre lærerne oppgir at de mesteparten av tiden eller 1/4 av tiden må sitte på huk/stå på kne.

Lærerne arbeider mesteparten av tiden stående og gående. Mellom 80- og 90 prosent av lærerne oppgir dette. Til sammenlikning oppgir 53 prosent av alle sysselsatte at de mesteparten av tiden arbeider stående og gående i 2000. I 2000 svarte 82 prosent av lærerne det samme.

Det har vært en nedgang i andel lærere som oppgir at de må arbeide med hendene løftet. I 1989 oppga i overkant av tre av ti lærere at de mesteparten av tiden eller en firedel av tiden måtte arbeide med hendene høyt løftet, i 1996 var andelen 26 prosent mens den i 2000 var omtrent på 20 prosent.

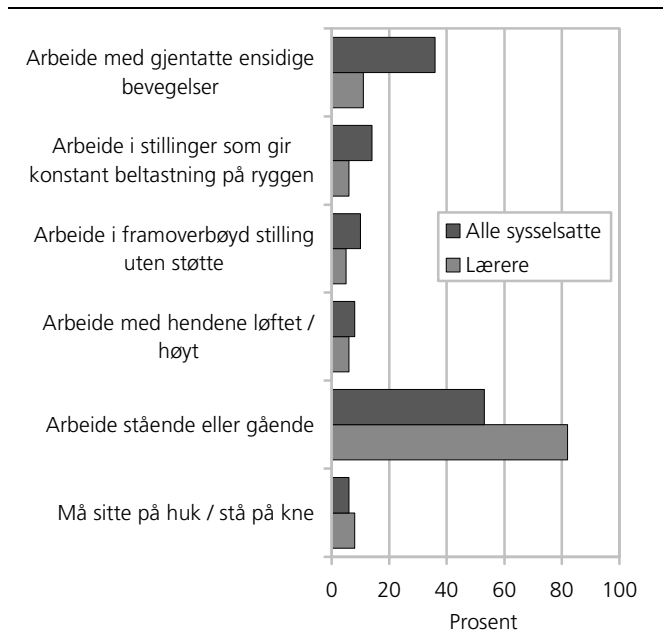
Relativt få lærere oppgir at de mesteparten av tiden må arbeide i en framoverbøyd stilling uten støtte, omtrent 5 prosent, og det har ikke vært noen endring på dette området på 1990-tallet. Blant alle sysselsatte er andelen 10 prosent i 2000. Det er også relativt få lærere som oppgir at arbeidet deres er belastende for ryggen. Det har heller ikke skjedd store endringer på dette området

fra 1989 til 2000, når vi ser på de som mesteparten av tiden eller en firedel av tiden opplever dette. Hvis vi sammenlikner med hele befolkningen i arbeidslivet, kommer lærerne godt ut. Mens 6 prosent av lærerne oppga at de mesteparten av tiden arbeidet i stillinger som ga konstant belastning på ryggen i 2000, oppga 14 prosent av alle sysselsatte at de var utsatt for dette.

De aller fleste lærerne har en jobb sin gir varierte bevegelser. Sju av ti lærere svarte i 1989 negativt på spørsmål om de hadde et arbeid med gjentatte ensidige bevegelser. Omtrent seks av ti oppga dette i 1993 og i 1996, mens i overkant av sju av ti oppga dette i 2000. Hvis vi sammenlikner med hele befolkningen i arbeidslivet, kommer lærerne også her godt ut. Mens 11 prosent av lærerne i 2000 oppgir at de arbeider med gjentatte ensidige bevegelser, oppgir 37 prosent av alle sysselsatte dette.

Veldig få lærere må løfte tungt flere ganger daglig. I 1989 oppga 5 prosent at de en til fire ganger daglig måtte løfte 20 kilo. I 1993 var andelen på 8 prosent, mens den i 1996 var på 5 prosent igjen og i 2000 var på 4 prosent. Rundt ni av ti lærere oppgir at de ikke daglig må løfte 20 kg. Også her ser bildet annerledes ut for alle sysselsatte. 74 prosent av alle sysselsatte oppga i 2000 at de ikke fem eller flere ganger daglig måtte løfte 20 kg mot 93 prosent av lærerne.

Figur 4.2. Andel som er mesteparten av tiden må jobbe i ulike stillinger, blant lærere og sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

Tabell 4.2. Ergonomisk arbeidsmiljø, for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere			Alle sysselsatte	
	1989	1993	1996	2000	2000
Må sitte på huk / stå på kne					
Mesteparten av tiden	5	8	4	8	6
1/4 av tiden	11	11	12	9	9
I svært liten grad	25	22	27	16	13
Nei / aldri	60	59	57	68	71
Arbeider stående eller gående					
Mesteparten av tiden	80	85	87	82	53
1/4 av tiden	14	10	11	7	9
I svært liten grad	4	2	1	4	5
Nei / aldri	1	2	0	7	33
Arbeider med hendene løftet / høyt					
Mesteparten av tiden	9	7	7	6	8
1/4 av tiden	24	25	19	13	8
I svært liten grad	38	37	41	20	13
Nei / aldri	30	30	33	61	71
Arbeider i framoverbøyd stilling uten støtte					
Mesteparten av tiden	5	5	3	5	10
1/4 av tiden	12	10	16	9	9
I svært liten grad	23	33	26	13	12
Nei / aldri	60	51	55	72	70
Arbeider i stillinger som gir konstant belastning på ryggen					
Mesteparten av tiden	5	6	3	6	14
1/4 av tiden	6	11	5	5	6
I svært liten grad	19	26	27	3	5
Nei / aldri	70	57	64	86	75
Arbeider med gjentatte ensidige bevegelser					
Mesteparten av tiden	6	7	5	11	36
1/4 av tiden	7	7	10	9	9
I svært liten grad	16	22	24	5	4
Nei / aldri	70	64	60	75	52
5 eller flere ganger daglig må løfte 20 kg					
Minst 20 ganger hver dag	1	0	0	0	6
5-19 ganger	4	2	1	3	10
1-4 ganger	5	8	5	4	10
Nei	90	89	93	93	74
Antall personer	223	203	272	454	2 523

Tabell 4.3. Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter kjønn 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Må sitte på huk/ stå på kne								
Mesteparten av tiden	3	7	6	10	2	7	2	11
1/4 av tiden	4	15	6	14	11	13	4	12
I svært liten grad	31	20	22	22	26	27	20	13
Nei / aldri	62	59	66	54	60	53	74	64
Arbeider stående eller gående								
Mesteparten av tiden	77	83	86	84	84	89	79	84
1/4 av tiden	16	13	9	11	13	10	8	6
I svært liten grad	4	4	2	3	3	0	2	5
Nei / aldri	2	1	1	3	0	1	11	5
Arbeider med hendene løftet / høyt								
Mesteparten av tiden	4	12	10	5	8	6	5	7
1/4 av tiden	28	21	27	24	19	20	13	14
I svært liten grad	43	34	31	42	41	40	26	16
Nei / aldri	24	34	32	29	32	34	56	64
Arbeider i framover bøyd stilling uten støtte								
Mesteparten av tiden	4	6	5	6	4	1	2	8
1/4 av tiden	7	16	6	13	14	19	9	9
I svært liten grad	25	21	31	36	26	26	16	12
Nei / aldri	64	56	59	46	57	52	73	72
Arbeider i stillinger som gir konstant belastning på ryggen								
Mesteparten av tiden	4	5	4	8	3	4	5	6
1/4 av tiden	4	8	9	13	6	5	3	6
I svært liten grad	24	16	28	24	29	24	5	2
Nei / aldri	68	71	59	56	62	67	87	86
Arbeider med gjentatte ensidige hånd/armbevegelser								
Mesteparten av tiden	6	7	8	6	6	4	13	9
1/4 av tiden	6	8	7	8	13	8	11	7
I svært liten grad	18	15	25	20	23	25	5	5
Nei / aldri	69	71	60	66	57	63	72	78
5 eller flere ganger daglig må løfte 20 kg								
Minst 20 ganger hver dag	3	0	0	1	0	0	1	0
5-19 ganger	6	2	4	2	2	0	2	4
1-4 ganger	5	5	13	4	8	3	4	4
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

Tabell 4.4. Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter alder 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67	21-44	45-67
Må sitte på huk/ stå på kne								
Mesteparten av tiden	7	2	10	5	4	5	9	7
1/4 av tiden	10	11	15	5	12	13	13	6
I svært liten grad	23	27	20	25	29	25	23	11
Nei / aldri	60	60	55	64	54	58	55	77
Arbeider stående eller gående								
Mesteparten av tiden	78	82	87	83	91	84	89	77
1/4 av tiden	2	0	11	10	7	14	3	10
I svært liten grad	3	6	2	3	1	2	3	4
Nei / aldri	16	11	1	3	1	0	4	9
Arbeider med hendene løftet / høyt								
Mesteparten av tiden	8	8	11	3	6	8	6	6
1/4 av tiden	27	19	20	32	23	17	12	15
I svært liten grad	34	43	45	29	35	44	24	16
Nei / aldri	30	29	25	36	36	31	58	63
Arbeider i framover bøyd stilling uten støtte								
Mesteparten av tiden	2	11	6	4	3	3	5	6
1/4 av tiden	15	8	11	9	13	18	10	8
I svært liten grad	26	18	33	34	26	26	19	9
Nei / aldri	58	63	50	53	58	53	66	77
Arbeider i stillinger som gir konstant belastning på ryggen								
Mesteparten av tiden	3	7	6	5	1	5	4	7
1/4 av tiden	7	5	11	12	4	6	4	5
I svært liten grad	22	16	30	20	25	28	4	3
Nei / aldri	68	72	53	62	69	62	88	85
Arbeider med gjentatte ensidige hånd/armbevegelser								
Mesteparten av tiden	5	9	5	10	5	6	7	13
1/4 av tiden	7	8	7	8	12	9	9	9
I svært liten grad	16	17	26	16	19	27	5	5
Nei / aldri	72	66	62	66	63	59	79	73
5 eller flere ganger daglig må løfte 20 kg								
Minst 20 ganger hver dag	2	0	0	1	0	0	1	0
5-19 ganger	1	7	3	2	4	2	4	3
1-4 ganger	4	7	10	5	95	6	5	3
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

Tabell 4.5. Ergonomisk arbeidsmiljø for lærere, etter skoletype 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Må sitte på huk / stå på kne				
Mesteparten av tiden	6	1	11	1
1/4 av tiden	16	7	11	4
I svært liten grad	29	23	18	10
Nei / aldri	50	69	60	85
Arbeider stående eller gående				
Mesteparten av tiden	87	86	83	80
1/4 av tiden	11	12	6	9
I svært liten grad	2	1	3	5
Nei / aldri	1	0	8	6
Arbeider med hendene løftet / høyt				
Mesteparten av tiden	6	9	6	6
1/4 av tiden	20	19	12	17
I svært liten grad	41	39	16	27
Nei / aldri	33	33	66	50
Arbeider i framoverbøyd stillinguten støtte				
Mesteparten av tiden	2	4	7	3
1/4 av tiden	20	10	10	8
I svært liten grad	26	27	13	13
Nei / aldri	53	58	70	76
Arbeider i stillinger som gir konstant belastning på ryggen				
Mesteparten av tiden	3	4	5	7
1/4 av tiden	4	8	4	6
I svært liten grad	24	28	4	1
Nei / aldri	67	60	87	86
Arbeider med gjentatte ensidige bevegelser				
Mesteparten av tiden	3	9	11	10
1/4 av tiden	10	12	7	12
I svært liten grad	22	28	5	6
Nei / aldri	65	51	77	72
5 eller flere ganger daglig må løfte 20 kg				
Minst 20 ganger hver dag	0	0	0	0
5-19 ganger	2	0	4	2
1-4 ganger	5	6	3	4
Nei	92	94	92	93
Antall personer	134	138	208	256

5. Helse

5.1. Stabilitet i fysiske plager

For å kunne si noe om sammenhengen mellom arbeidsmiljø og helse blir det i levekårsundersøkelsen stilt en del spørsmål om ulike plager som kan relateres til jobben, blant annet muskel og skjellettplager. Det har ikke vært noen store endringer når det gjelder fysiske plager for lærerne. Lærerne skiller seg heller ikke ut fra gjennomsnittet for alle sysselsatte når det gjelder utbredelsen av fysiske plager, men lærerne knytter i mindre grad enn andre plagene til nåværende jobb.

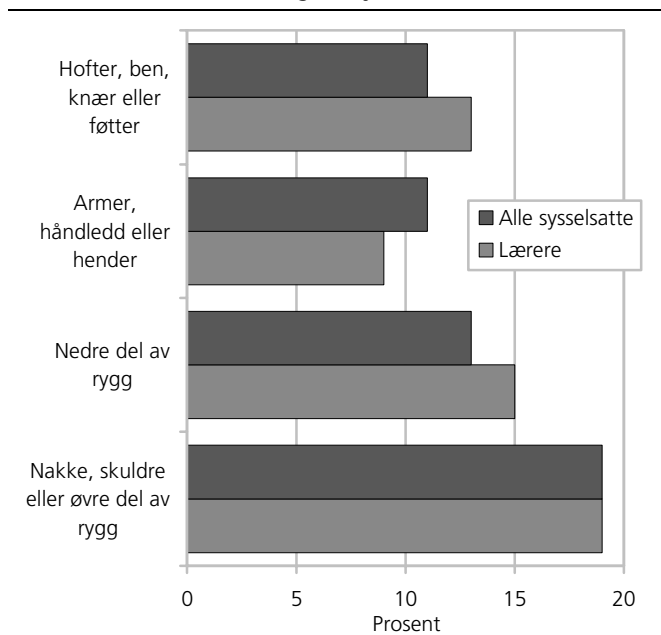
Vi har ikke gode tidsserier for hele perioden fra 1989 til 2000. De fleste spørsmålene og svarkategoriene for fysiske plager ble endret fra 1993 til 1996. Dette medfører at vi kan si noe om utviklingen fra 1989 til 1993 og fra 1996 til 2000. Det er imidlertid slik at vi ikke finner signifikante forskjeller fra 1989 til 1993 og heller ikke fra 1996 til 2000. På bakgrunn av dette er det rimelig å anta at omfanget av fysiske plager for lærerne har vært relativt stabilt fra 1989 til 2000.

For visse typer plager er imidlertid kvinnelige lærere mer utsatt enn mannlige. Dette er ikke overraskende, da kvinner generelt er mer utsatt for fysiske plager enn menn. Mens 14 prosent av mannlige lærere i 2000 er ganske eller svært plaget av smerter i nakken, skuldre eller øvre del av ryggen, er den tilsvarende prosentandelen for kvinnelige lærere på 27 prosent. Det vil si at hver fjerde kvinnelige lærer har problemer med smerter i denne kroppsregionen. Likeledes er det flere kvinnelige lærere (12 prosent) som er ganske eller svært plaget med smerter i armer, håndledd eller hender enn mannlige (6 prosent). For de øvrige typer plager var det ikke forskjeller på kvinner og menn. Verken alder eller om man jobber i grunnskolen eller den videregående skolen har noen vesentlig betydning for i hvilken grad man er utsatt for fysiske plager.

Lærere ikke mer utsatt for fysiske smerter enn gjennomsnittet

Sammenligner vi muskel og skjellettplager for lærerne med gjennomsnittet for den sysselsatte befolkningen i 2000, finner vi ingen forskjeller, verken i positiv eller negativ retning. Lærere er like mye eller like lite utsatt for slike fysiske plager som andre sysselsatte.

Figur 5.1. Andel som er svært eller ganske plaget av ulike fysiske smerter, lærere og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Lavekårsundersøkelsen 2000.

De helsemessige plagene folk sliter med på jobben, uansett om de er av fysisk eller mer psykisk art, trenger ikke nødvendigvis ha sammenheng med et dårlig arbeidsmiljø. Ikke alle vurderer det slik at plagene skyldes jobben, og lærere knytter i mindre grad enn sysselsatte generelt de plagene de har til nåværende jobb. Mens omtrent fire av ti lærere som er plaget med smerter i armer, håndledd eller hender mener det skyldes nåværende jobb, var den tilsvarende andelen blant alle sysselsatte som er plaget av det samme sju av ti. Også for de med smerter i hofter, ben, knær eller føtter var tendensen den samme, med henholdsvis 29 prosent for lærere og 45 prosent for alle sysselsatte. For smerter i nakke, skuldre eller øvre del av ryggen og nedre del av ryggen var det ikke statistisk sikre forskjeller på lærere og sysselsatte generelt.

Tabell 5.1. Fysiske plager for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nakken, skuldre eller øvre del av ryggen?¹					
Svært plaget			6	5	8
Ganske plaget			15	14	11
Litt plaget			21	28	24
Ikke plaget			59	52	57
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i øvre del av ryggen eller nakken?					
Daglig	10	11			
Et par ganger i uken	12	8			
Ca. en dag i uken	8	6			
Et par dager i måneden	14	20			
Aldri	55	56			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nedre del av rygg?²					
Svært plaget			2	5	5
Ganske plaget			14	10	8
Litt plaget			15	15	16
Ikke plaget			69	70	71
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i nedre del av ryggen?					
Daglig	10	10			
Et par ganger i uken	5	5			
Ca. en dag i uken	4	4			
Et par dager i måneden	11	20			
Aldri	70	62			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i armer, håndledd eller hender?³					
Svært plaget			0	4	4
Ganske plaget			3	5	7
Litt plaget			10	14	16
Ikke plaget			86	76	73
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i skuldre eller armer?					
alvorlig plaget			3		
en del plaget			12		
litt plaget			20		
ikke plaget			64		
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i skuldre eller armer?					
Daglig	10	10			
Et par ganger i uken	8	7			
Ca. en dag i uken	6	9			
Et par dager i måneden	16	19			
Aldri	59	56			
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i håndledd eller hender?					
Daglig	5	6			
Et par ganger i uken	2	2			
Ca. en dag i uken	1	2			
Et par dager i måneden	3	6			
Aldri	89	85			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i hofter, ben, knær og føtter?²					
Svært plaget			2	4	4
Ganske plaget			10	9	7
Litt plaget			13	17	15
Ikke plaget			75	70	74
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i hofter, ben knær eller føtter?					
Daglig	6	7			
Et par ganger i uken	2	3			
Ca. en dag i uken	3	3			
Et par dager i måneden	9	11			
Aldri	80	77			
Antall personer	223	203	272	454	2523

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun nakken eller øvre del av ryggen

² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".

³ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun håndledd eller hender.

Tabell 5.2. Fysiske plager for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nakken, skuldre eller øvre del av ryggen?¹								
Svært plaget					4	9	4	7
Ganske plaget					10	19	10	17
Litt plaget					18	23	24	30
Ikke plaget					69	49	62	46
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i øvre del av ryggen eller nakken?								
Daglig	6	13	11	11				
Et par ganger i uken	8	16	5	10				
Ca. en dag i uken	8	9	1	9				
Et par dager i måneden	13	16	15	23				
Aldri	66	47	68	47				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nedre del av rygg?²								
Svært plaget					1	3	6	4
Ganske plaget					13	15	8	12
Litt plaget					17	14	17	13
Ikke plaget					69	68	69	71
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i nedre del av ryggen?								
Daglig	6	13	11	9				
Et par ganger i uken	5	5	2	6				
Ca. en dag i uken	3	4	-	7				
Et par dager i måneden	13	10	20	20				
Aldri	72	69	67	58				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i armer, håndledd eller hender?³								
Svært plaget					1	-	3	5
Ganske plaget					1	6	3	7
Litt plaget					10	10	10	17
Ikke plaget					89	84	84	71
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i skuldre eller armer?								
Alvorlig plaget					2	5		
En del plaget					8	16		
Litt plaget					18	22		
Ikke plaget					72	57		
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i skuldre eller armer?								
Daglig	6	13	11	9				
Et par ganger i uken	3	12	2	6				
Ca. en dag i uken	6	5	-	7				
Et par dager i måneden	13	19	20	20				
Aldri	71	51	67	58				
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i håndledd eller hender?								
Daglig	-	8	4	7				
Et par ganger i uken	1	3	-	3				
Ca. en dag i uken	-	2	2	2				
Et par dager i måneden	1	4	1	9				
Aldri	98	83	93	80				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i hofter, ben, knær og føtter?²								
Svært plaget					1	3	2	4
Ganske plaget					8	12	9	9
Litt plaget					15	11	18	16
Ikke plaget					76	73	70	70
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i hofter, ben knær eller føtter?								
Daglig	3	9	6	7				
Et par ganger i uken	-	3	4	3				
Ca. en dag i uken	1	5	2	4				
Et par dager i måneden	8	10	11	11				
Aldri	88	73	77	76				
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun nakken eller øvre del av ryggen² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".³ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun håndledd eller hender.

Tabell 5.3. Fysiske plager for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nakken, skuldre eller øvre del av ryggen?¹								
Svært plaget					5	7	7	5
Ganske plaget					14	16	12	15
Litt plaget					19	22	28	28
Ikke plaget					62	56	52	52
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i øvre del av ryggen eller nakken?								
Daglig	5	20	6	18				
Et par ganger i uken	15	7	8	7				
Ca. en dag i uken	8	9	6	6				
Et par dager i måneden	14	16	22	17				
Aldri	58	49	59	53				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nedre del av rygg?²								
Svært plaget					1	3	3	6
Ganske plaget					15	13	8	12
Litt plaget					12	17	17	13
Ikke plaget					72	67	70	70
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i nedre del av ryggen?								
Daglig	9	11	6	13				
Et par ganger i uken	4	6	6	2				
Ca. en dag i uken	6	-	3	6				
Et par dager i måneden	10	13	21	19				
Aldri	71	70	63	60				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i armer, håndledd eller hender?³								
Svært plaget					-	1	3	5
Ganske plaget					4	2	3	7
Litt plaget					10	10	13	15
Ikke plaget					86	87	80	73
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i skuldre eller armer?								
Alvorlig plaget					3	3		
En del plaget					11	13		
Litt plaget					21	20		
Ikke plaget					65	64		
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i skuldre eller armer?								
Daglig	4	21	3	18				
Et par ganger i uken	9	7	7	6				
Ca. en dag i uken	7	4	11	6				
Et par dager i måneden	17	16	21	17				
Aldri	63	52	58	54				
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i håndledd eller hender?								
Daglig	2	9	2	10				
Et par ganger i uken	1	4	3	-				
Ca. en dag i uken	2	-	2	2				
Et par dager i måneden	2	4	6	6				
Aldri	92	84	88	82				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i hofter, ben, knær og føtter?²								
Svært plaget					1	3	2	5
Ganske plaget					5	14	8	10
Litt plaget					10	15	15	18
Ikke plaget					85	68	74	68
Hvor ofte har du etter dagens arbeid vondt i hofter, ben knær eller føtter?								
Daglig								
Et par ganger i uken								
Ca. en dag i uken								
Et par dager i måneden								
Aldri								
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av hodepine eller migrene?								
Svært plaget								
Ganske plaget								
Litt plaget								
Ikke plaget								
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun nakken eller øvre del av ryggen

² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".

³ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun håndledd eller hender.

Tabell 5.4. Fysiske plager for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nakken, skuldre eller øvre del av ryggen?¹				
Svært plaget	6	7	6	5
Ganske plaget	15	14	14	13
Litt plaget	23	16	28	27
Ikke plaget	56	63	51	55
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i nedre del av rygg?²				
Svært plaget	1	5	3	8
Ganske plaget	14	13	12	7
Litt plaget	18	10	14	16
Ikke plaget	67	72	71	69
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i armer, håndledd eller hender?³				
Svært plaget	-	1	4	4
Ganske plaget	3	4	5	5
Litt plaget	10	11	15	12
Ikke plaget	87	85	75	78
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i skuldre eller armer?				
Alvorlig plaget	3	4		
En del plaget	13	11		
Litt plaget	20	22		
Ikke plaget	65	64		
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget med smerter i hofter, ben, knær og føtter?²				
Svært plaget	2	2	4	3
Ganske plaget	11	8	10	7
Litt plaget	14	12	16	19
Ikke plaget	73	78	70	71
Antall personer	134	138	208	256

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun nakken eller øvre del av ryggen.

² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".

³ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet kun håndledd eller hender.

5.2. Angst og depresjoner lite utbredt, hodepine et større problem

Angst og depresjoner ser ikke ut til å være et utbredt problem blant lærere, men relativt mange føler trøtthet eller matthet utover det vanlige. Også hodepine er et problem for mange lærere.

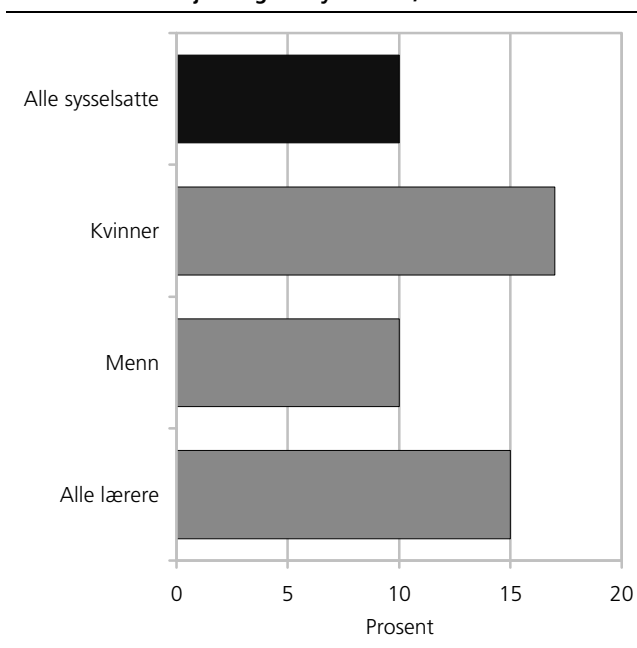
I 1989 og 1993 omfattet spørsmålet om angst også nervøsitet og rastløshet, samt at tidsangivelsen var 6 måneder mot siste måned i 2000, og da (1989 og 1993) var det betraktelig flere som vurderte dette som et problem. Begge årene (1989 og 1993) var det en prosent som ofte var plaget av dette, mens en av fire av og til var plaget av dette problemet. I 1996 og 2000 gjaldt altså spørsmålet bare angst. I 1996 var to prosent ganske eller svært plaget, mens ingen svarte dette i 2000. Fire prosent var litt plaget både i 1996 og 2000.

Vi ser ingen kjønns- eller aldersforskjeller blant lærerne på dette spørsmålet. Heller ikke lærerne i grunn- eller videregående skole skiller seg i vesentlig grad fra hverandre på dette spørsmålet. Sammenligner vi lærer med alle sysselsatte er det ingen forskjeller i 2000.

Det var lite forandring i andel som siste 6 måneder følte seg deprimert og nedfor fra 1989 til 1993. Om lag en av fire opplevde dette av og til eller ofte, mens tre firedeler aldri opplevde det. Også mellom 1996 og 2000 var det lite forandring. Fra én til to prosent var svært plaget av dette, en av tjue var ganske eller svært plaget og om lag to av tjue var litt plaget. Igjen er det vanskelig å si noe om utviklingen fra tidlig 1990-tall til 2000, da målingene er såpass forskjellige. Men stabiliteten mellom 1989 og 1993 og mellom 1996 og 2000 tyder på at det ikke har vært store endringer i dette problemet. Lærere skiller seg ikke ut fra resten av den sysselsatte befolkningen når det gjelder depresjonsproblemer.

Vi finner ingen forskjeller når det gjelder depresjon etter kjønn og alder. Men i 1996 var 9 prosent av lærere i videregående skole ganske eller svært plaget av nedtrykthet eller depresjon, mot 3 prosent i grunnskolen. I 2000 var forskjellen ikke signifikant, men antydnet også at dette er et mer utbredt problem i videregående skole enn i grunnskolen.

Figur 5.2. Andel som er ganske eller svært plaget av trøtthet eller matthet utover det vanlige, alle lærere, lærere etter kjønn og alle sysselsatte, 2000. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2000.

Lærere litt mer slitne enn andre

Om lag fire av ti lærere hadde i 1989 og 1993 vært trøtt og uopplagt de siste 3 månedene. I 1996 endret en spørsmålet til om en var plaget av følelse av trøtthet eller matthet utover det vanlige den siste måneden. Både i 1996 og i 2000 var omtrent tre av tjue lærere ganske eller svært plaget av dette. Det er vanskelig å si noe om utviklingen over tid i hele perioden, men tallene tyder på stabilitet. Andelen som ikke har vært plaget av dette gikk ned betraktelig fra 1993 til 1996, men dette skyldes nok at spørsmålet ble endret til å gjelde trøtthet eller matthet *utover det vanlige*. Alle kan jo føle seg litt trøtt og sliten av og til, uten at det er et stort problem.

Sammenligner vi lærere med sysselsatte generelt, ser det ut til at trøtthet eller matthet utover det vanlige er et litt større problem blant lærere. Mens 15 prosent av lærerne i 2000 var ganske eller svært plaget av dette, var den tilsvarende andelen blant alle sysselsatte på 10 prosent.

Det ser ut til at kvinner er litt mer plaget av trøtthet eller matthet utover det vanlige enn menn. 17 prosent av de kvinnelige lærerne var ganske eller svært plaget av dette, mot 10 prosent av de mannlige lærerne. Alder og skoletype ser ikke ut til å ha betydning.

Én av ti lærere har problem med hodepine

Å jobbe i skoleverket med daglige problemer med hodepine er nesten en umulighet. I 1989 og 1993 var det fra en til tre prosent som hadde dette problemet. Samtidig var det tolv til femten prosent som hadde problemer med hodepine ca. en dag i uken eller mer. I

1996 var 3 prosent svært plaget og 15 prosent ganske eller svært plaget med hodepine eller migrene. De tilsvarende tallene for 2000 er 4 og 13 prosent. Dette betyr at det i perioden har vært en andel på i overkant av 10 prosent som har relativt store og varige problemer med hodepine. Endringen i spørsmålsformuleringen og svarkategoriene fra 1993 til 1996 gjør det umulig å si noe sikkert om utviklingen over tid i hele perioden, men tallene tyder på stabilitet i utbredelsen av problemet. Dette gjelder også hvis vi ser på andelen som ikke var plaget av hodepine. I 1989 og 1993 hadde nesten seks av ti ikke i det hele tatt hatt hodepine de siste 3 månedene. I 1996 og 2000 hadde nesten sju av ti ikke vært plaget av hodepine eller migrene den siste måneden. Sidene tidsangivelsen ikke er lik er det vanskelig å vurdere om dette innebærer en bedring.

Kvinnelige lærere er mer plaget av hodepine eller migrene enn mannlige. I 2000 var 16 prosent av kvinnelige lærere ganske eller svært plaget av hodepine eller migrene, mot 9 prosent av de mannlige. Den samme tendensen var tydelig i 1996, med 19 prosent blant kvinner og 11 prosent blant menn. Alder ser derimot ikke ut til å spille noen rolle i forhold til hodepine, og dette problemet er like utbredt i grunnskolen som i videregående skole.

Av de lærere som er plaget av hodepine eller migrene er det såpass mange som sju av ti som mener problemet skyldes nåværende jobb. Her skiller lærerne seg ut fra sysselsatte generelt, der omtrent halvparten av de som er plaget av dette mener det skyldes jobben. Men det er ikke signifikante forskjeller mellom lærerne og sysselsatte generelt når det gjelder utbredelsen av hodepine.

Få plaget av astma og utslett

Astma og luftveisplager ser ikke ut til å være et veldig stort problem for lærere. 85 prosent var ikke plaget av dette i 1996. Denne andelen var omtrent den samme i 2000, 89 prosent. I 1996 var to prosent svært plaget og sju prosent ganske eller svært plaget. Tilsvarende tall for 2000 var én og fire prosent. Av de elleve prosentene i 2000 som var plaget av astma eller andre luftveisplager mente om lag halvparten at problemene skyldes jobben.

Det er også ganske få som er plaget av eksem eller allergisk utslett. Både i 1996 og 2000 var tre prosent ganske eller svært plaget av disse problemene. Om lag ni av ti var ikke plaget av eksem eller allergisk utslett. Av de som var plaget var det om lag en av tre av disse som mente problemene skyldtes den nåværende jobben.

Vi ser ingen variasjoner mellom mannlige og kvinnelige lærere, lærere i ulike aldersgrupper eller lærere i grunn- og videregående skole på dette området. Lærerne ligger omtrent på gjennomsnittet for alle sysselsatte på disse spørsmålene.

5.3. Få er utsatt for arbeidsulykker

Svært få lærere er utsatt for arbeidsulykker som medfører sykefravær utover arbeidsdagen. Omfanget av dette har ligget på en til tre prosent i perioden fra 1989

til 2000. Lærerne skiller seg ikke ut fra andre sysselsatte på dette feltet.

Tabell 5.5. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av angst?¹					
Svært plaget			1	0	0
Ganske plaget			1	0	1
Litt plaget			4	4	4
Ikke plaget			94	95	95
Har du i løpet av de siste 6 måneder vært plaget av nærvøstet, angst eller rastløshet?					
Ofte	1	1			
Av og til	23	27			
Aldri	75	71			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av nedtrykthet, depresjon?¹					
Svært plaget			1	2	1
Ganske plaget			4	3	2
Litt plaget			11	10	9
Ikke plaget			84	85	87
Har du i løpet av de siste 6 måneder følt deg depriment og nedfor, slik at du ikke orket noen ting?					
Ofte	2	1			
Av og til	22	27			
Aldri	76	72			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av følelse av tretthet eller matthet utover det vanlige?¹					
Svært plaget			4	4	3
Ganske plaget			13	11	7
Litt plaget			19	22	18
Ikke plaget			64	63	72
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene vært trett og uopplagt?					
Daglig	9	10			
Et par ganger i uken	12	16			
Ca. en dag i uken	17	18			
Et par dager i måneden	37	37			
Aldri	26	19			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av hodepine eller migrene?¹					
Svært plaget			3	4	3
Ganske plaget			12	9	7
Litt plaget			17	18	16
Ikke plaget			67	68	73
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene hatt hodepine?					
Daglig	3	1			
Et par ganger i uken	4	7			
Ca. en dag i uken	5	7			
Et par dager i måneden	32	27			
Aldri	57	57			
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av astma eller andre luftveisplager?²					
Svært plaget			2	1	1
Ganske plaget			5	3	2
Litt plaget			9	6	6
Ikke plaget			84	89	90
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av eksem eller allergisk utslett?¹					
Svært plaget			1	0	1
Ganske plaget			2	3	3
Litt plaget			7	9	8
Ikke plaget			90	87	88
Antall personer	223	203	272	454	2 523

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".

² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet astma eller allergi.

Tabell 5.6. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av angst?¹								
Svært plaget					2	-	0	-
Ganske plaget					1	2	-	0
Litt plaget					4	4	3	5
Ikke plaget					94	94	97	94
Har du i løpet av de siste 6 måneder vært plaget av nærvøisitet, angst eller rastløshet?								
Ofte	1	2	1	2				
Av og til	26	22	24	30				
Aldri	73	77	75	69				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av nedtrykthet, depresjon?¹								
Svært plaget					2	1	0	3
Ganske plaget					4	4	3	3
Litt plaget					12	10	7	11
Ikke plaget					82	86	90	83
Har du i løpet av de siste 6 måneder følt deg deprimert og nedfor, slik at du ikke orket noen ting?								
Ofte	-	3	1	1				
Av og til	13	29	19	33				
Aldri	87	68	80	66				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av følelse av tretthet eller matthet utover det vanlige?¹								
Svært plaget					5	3	1	5
Ganske plaget					13	13	9	12
Litt plaget					14	23	27	19
Ikke plaget					69	61	62	64
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene vært trett og uopplagt?								
Daglig	2	13	7	12				
Et par ganger i uken	10	14	12	19				
Ca. en dag i uken	19	15	14	20				
Et par dager i måneden	34	38	41	35				
Aldri	34	20	26	14				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av hodepine eller migrene?¹								
Svært plaget					3	3	0	7
Ganske plaget					8	16	9	9
Litt plaget					14	19	17	19
Ikke plaget					74	61	74	64
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene hatt hodepine?								
Daglig	3	2	-	3				
Et par ganger i uken	3	5	5	9				
Ca. en dag i uken	6	4	7	7				
Et par dager i måneden	20	40	24	30				
Aldri	67	49	65	52				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av astma eller andre luftveisplager?²								
Svært plaget					1	2	1	1
Ganske plaget					6	5	4	3
Litt plaget					6	11	6	5
Ikke plaget					86	82	89	90
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av eksem eller allergisk utslett?¹								
Svært plaget					-	2	-	
Ganske plaget					3	1	2	
Litt plaget					7	7	9	
Ikke plaget					90	90	86	
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".

² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet astma eller allergi.

Tabell 5.7. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av angst?¹								
Svært plaget					-	2	0	-
Ganske plaget					-	2	-	0
Litt plaget					2	5	3	5
Ikke plaget					98	91	96	95
Har du i løpet av de siste 6 måneder vært plaget av nærvøisitet, angst eller rastløshet?								
Ofte	2	-	2	1				
Av og til	19	30	30	23				
Aldri	79	70	68	76				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av nedtrykthet, depresjon?¹								
Svært plaget					-	2	2	2
Ganske plaget					1	6	3	3
Litt plaget					6	14	10	9
Ikke plaget					92	79	84	86
Har du i løpet av de siste 6 måneder følt deg deprimert og nedfor, slik at du ikke orket noen ting?								
Ofte	1	2	2	-				
Av og til	26	16	23	32				
Aldri	72	82	75	68				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av følelse av tretthet eller matthet utover det vanlige?¹								
Svært plaget					1	6	1	5
Ganske plaget					11	14	13	10
Litt plaget					19	19	24	20
Ikke plaget					69	62	61	65
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene vært trett og uopplagt?								
Daglig	9	8	8	12				
Et par ganger i uken	13	11	18	13				
Ca. en dag i uken	17	16	25	9				
Et par dager i måneden	42	28	35	41				
Aldri	19	37	14	25				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av hodepine eller migrene?¹								
Svært plaget					2	4	5	4
Ganske plaget					10	14	9	9
Litt plaget					17	17	22	16
Ikke plaget					71	65	63	72
Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene hatt hodepine?								
Daglig	1	6	3	-				
Et par ganger i uken	4	4	5	10				
Ca. en dag i uken	4	7	6	8				
Et par dager i måneden	39	19	32	21				
Aldri	52	64	54	62				
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av astma eller andre luftveisplager?²								
Svært plaget					2	2	1	1
Ganske plaget					3	7	4	3
Litt plaget					7	10	4	7
Ikke plaget					87	82	90	89
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av eksem eller allergisk utslett?¹								
Svært plaget					1	1	0	1
Ganske plaget					2	3	4	3
Litt plaget					9	4	7	10
Ikke plaget					88	93	88	87
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet astma eller allergi.

Tabell 5.8. Angst, depresjoner, trøtthet, hodepine, astma og utslett blant lærere, etter skoletype. 1989-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunn-skole	Videregående skole	Grunn-skole	Videregående skole
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av angst?¹				
Svært plaget	2	-	-	0
Ganske plaget	1	2	-	0
Litt plaget	3	6	5	3
Ikke plaget	95	92	95	96
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av nedtrykthet, depresjon?¹				
Svært plaget	1	2	1	2
Ganske plaget	2	7	2	5
Litt plaget	13	7	7	12
Ikke plaget	84	83	88	81
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av følelse av tretthet eller matthet utover det vanlige?¹				
Svært plaget	4	4	4	3
Ganske plaget	14	12	12	10
Litt plaget	20	16	23	21
Ikke plaget	62	68	62	66
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av hodepine eller migrene?¹				
Svært plaget	4	2	5	2
Ganske plaget	15	10	10	8
Litt plaget	16	19	18	18
Ikke plaget	65	71	66	72
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av astma eller andre luftveisplager?²				
Svært plaget	2	1	0	2
Ganske plaget	7	3	3	4
Litt plaget	8	9	5	7
Ikke plaget	83	86	90	87
Har du i løpet av den siste måneden vært plaget av eksem eller allergisk utslett?¹				
Svært plaget	-	2	0	0
Ganske plaget	2	4	4	2
Litt plaget	7	7	7	13
Ikke plaget	92	87	88	85
Antall personer	134	138	208	256

¹ I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget".² I 1996 var de to øverste kategoriene "alvorlig plaget" og "en del plaget". I 1996 gjaldt spørsmålet astma eller allergi.

5.4. Sykefraværet har gått opp

I tråd med generell utvikling på 1990-tallet ser det ut til at sykefraværet for lærere har gått opp. I 1993 hadde 10 prosent de siste 12 måneder hatt et sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager. Denne andelen hadde steget til 17 prosent i 2000. Både i 1996 og 2000 hadde de aller fleste med slikt langtidsfravær hatt kun én slik periode. I 2000 hadde litt over 80 prosent av de 17 prosent som hadde langtidsfravær hatt én periode, 4 prosent hadde to perioder, mens så mange som 15 prosent var sykemeldt i 3 perioder eller

mer i løpet av det siste året. Lærerne skiller seg ikke ut fra sysselsatte generelt når det gjelder langtidssykefravær.

Flere kvinnelige enn mannlige lærere har hatt et sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager, 20 prosent for kvinner mot 12 prosent for menn. Alder eller skoleslag ser ikke ut til å ha betydning for langtidssykefravær.

Tabell 5.9. Ulykker og sykefravær for lærere 1989-2000 og alle sysselsatte 2000. Prosent

	Lærere				Alle sysselsatte
	1989	1993	1996	2000	2000
Har du i løpet av de siste 12 måneder vært utsatt for en eller flere ulykker i arbeidstiden, som medførte sykefravær utover ulykkesdagen?					
Ja	1	2	3	2	3
Nei	99	98	97	98	97
Har du i løpet av de siste 12 måneder hatt sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager?					
Ja		10	16	17	16
Nei		90	84	83	83
Hvor mange sykefraværperioder?					
1			80	81	75
2			11	4	14
3			9	9	5
4 eller flere				6	6
Antall personer	223	203	272	454	2 523

Tabell 5.10. Ulykker og sykefravær for lærere, etter kjønn. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Har du i løpet av de siste 12 måneder vært utsatt for en eller flere ulykker i arbeidstiden, som medførte sykefravær utover ulykkesdagen?								
Ja	1	1	1	3	4	1	0	2
Nei	99	99	99	97	96	99	100	97
Har du i løpet av de siste 12 måneder hatt sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager?								
Ja			12	9	11	20	12	20
Nei			88	91	89	80	88	80
Antall personer	93	130	85	118	134	138	199	255

Tabell 5.11. Ulykker og sykefravær for lærere, etter alder. 1989-2000. Prosent

	1989		1993		1996		2000	
	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år	21-44 år	45-66 år
Har du i løpet av de siste 12 måneder vært utsatt for en eller flere ulykker i arbeidstiden, som medførte sykefravær utover ulykkesdagen?								
Ja	1	1	4	-	3	2	2	2
Nei	99	99	96	100	97	98	98	98
Har du i løpet av de siste 12 måneder hatt sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager?								
Ja			6	15	13	17	18	15
Nei			94	85	87	83	81	85
Antall personer	140	83	112	91	103	169	176	278

Tabell 5.12. Ulykker og sykefravær for lærere, etter skoletype. 1996-2000. Prosent

	1996		2000	
	Grunnskole	Videregående skole	Grunnskole	Videregående skole
Har du i løpet av de siste 12 måneder vært utsatt for en eller flere ulykker i arbeidstiden, som medførte sykefravær utover ulykkesdagen?				
Ja	3	2	2	1
Nei	97	98	98	99
Har du i løpet av de siste 12 måneder hatt sammenhengende sykefravær på mer enn 14 dager?				
Ja	17	14	19	12
Nei	83	86	81	88
Antall personer	134	138	208	256

Tidligere utgitt på emneområdet

Previously issued on the subject

Norges offisielle statistikk (NOS)

C9: Arbeidsmiljø 1989.

C228: Arbeidsmiljø 1993.

Rapporter (RAPP)

97/4: Arbeidsmiljø i skolen.

Samfunnsspeilet

6/2001: Elisabeth Rønning og Stein Terje Vikan:

Læreryrket: utfordrende og belastende

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter*Recent publications in the series Reports*

- 2001/23 B. Halvorsen, B.M. Larsen og R. Nesbakken: Fordelingseffekter av elektrisitetsavgift belyst ved ulike fordelingsbegreper. 2001. 33s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4963-5
- 2001/24 T. Løwe: Boligkonsum og husholdningsstruktur. Livsfase- og generasjonsendringer i perioden 1973-1997. 2001. 73s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4964-3
- 2001/25 T. Fæhn, J.A. Jørgensen, B. Støm og W. Drzwi: Reduserte aggregeringssjeheter i beregninger av effektive satser for næringsstøtte 1998. 2001. 52s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4968-6
- 2001/26 T.I. Tysse: Effects of Enerprise Characteristics on Early Retirement. 2001. 36s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4970-8
- 2001/27 A. Langørgen: Inntektssystemet for kommunene: Måling av utgiftsbehov og fordelingsvirkninger. 2001. 34s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4971-6
- 2001/28 L. Svennebye: Grensehandelen med Sverige og Danmark. Sammenlikning av priser på grensen og i Oslo 2001. 2001. 47s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4977-5
- 2001/29 K.J. Einarsen: Utredning av alternative rapporteringsløsninger for kirkelig tjenestestatistikk. Sluttrapport fra utredningsgruppen for kirkelig tjenestestatistikk. 2001. 50s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4982-1
- 2001/30 T.P. Bø: Utenlandske leger og sykepleiere i Norge. 2001. 27s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4984-8
- 2001/31 F.R. Aune: Regional og nasjonal utvikling i elektrisitetsforbruket for 2010. 2001. 36s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4986-4
- 2001/32 T.O. Thoresen: Skatt på overføringer mellom generasjoner. 2001. 39s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4987-2
- 2001/33 T. Pedersen: Tilpasning på arbeidsmarked-et for personer som går ut av status som yrkeshemmet i SOFA-søkerregisteret - 1999 og 2000. 2001. 37s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537- 4989-9
- 2001/34 T. Pedersen: Tilpasning på arbeidsmarked-et for deltakere på ordinære arbeidsmarkeds-tiltak i årene 1999-2000. 2001. 18s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4990-2
- 2001/35 A. Langørgen, R. Aaberge og R. Åserud: Gruppering av kommuner etter folke-mengde og økonomiske rammebetingelser 1998. 2001. 53s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4992-9
- 2001/36 G. Haakonsen og E. Kvingedal: Utslipp til luft fra vedfyring i Norge. Utslippsfaktorer, ildstedsbestand og fyringsvaner. 2001. 51s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4994-5
- 2001/37 K. Rypdal og L-C. Zhang: Uncertainties in Emissions of Long-Range Air Pollutants. 2001. 49s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5000-5
- 2001/38 B. Kupis Frøyen og Ø. Skullerud: Avfallsregnskap for Norge. Metoder og resultater for tekstilavfall. 2001. 41s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5005-6
- 2001/39 G.I. Gundersen og O. Rognstad: Lagring og bruk av husdyrgjødsel. 2001. 47s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5007-2
- 2001/40 I. Hauge Byberg, A. Hurlen Foss og T. Noack: Gjete kongens harer- rapport fra arbeidet med å få samboerne mer innpasset i statistikken. 2001. 60s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5008-0
- 2001/41 E. Engelién og P. Schøning: Friluftsliv og tilgjengelighet- metode for beregning av nøkkeltall. 2001. 23s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5012-9
- 2001/42 G.M. Pilskog, L Solheim og K. Ødegård: Bruk av informasjons- og kommunikasjons-teknologi i næringslivet 2000. 2001. 56s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-5013-7
- 2001/43 T. Smith og S.E. Stave: Ressursinnsats, utslipp og rensing i den kommunale avløpssektoren. 2001. 64s. ISBN 82-537-5014-5